

AOKRIF

Irodalmi Folyóirat • 2025. ősz
XVIII. évfolyam 3. szám

Apokrif

”
rostákon szűrjük ki
talentumokat
”

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
XVIII. évfolyam, 3. szám
2025. ősz

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám

Főszerkesztő-helyettes

Molnár A. Aliz (tördelés, címlap, Apokrif Online)

Szerkesztők

Kerber Balázs (vers)
Mizsur Dániel (próza)
Taródi Luca (próza)
Dénes Gergő (kritika, korrektúra)
Veress Dániel (kép)
Tamás Péter (műfordítás)

•

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1
Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473
apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.com>

Felelős kiadók

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány, Szófa Irodalom Bt.

Nyomda

Könyvpont Nyomda Kft.
Felelős vezető: Gembela Zsolt

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottya munkája.

Copyright © 2025 Az Apokrif 2025/3. számának
szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 900 Ft
ISSN 2060-3207

Szépirodalom

- 7** **Nádasdy Ádám**
Lépjünk rá a pedálra; A kőlapok is
- 10** **Kiss Lóránt**
A harmadik fél; Harapófogó
- 12** **Heinczinger Bence János**
Kutatási napló
- 20** **Szabó Márton István**
A pilótafelvételi eljárásról általában
- 22** **Szeder Réka**
Az utolsó reggel; Vándor
- 26** **Péntek Gábor**
Frutti di mare
- 36** **Szabó Gergely**
lassan kitölt; lassan kihűl
- 38** **Bödecs László**
Fogyatkozik

Látószög

- 41** Újratanulni a fákat
(Mézes Tünde és Veress Dániel beszélgetése)

Látótávolság

- 53** **Kőhegyi András:** Falu és regény
(Kovács Dominik, Kovács Viktor: Lesz majd minden)

- 59** **Filotás Karina:** A tapintható csendek anyja
(Horváth Florencia: Hiátus)

- 63** **Pór-Szabady Ágnes:** Mély csend
(Kiss Tibor Noé: Olvadás)

- 68** **Medvigy Édua Kata:** Még mindig hallom Amerika dalát
(Vecsei Márton: A menjek országa)

A lapszám képeit **Mézes Tünde** munkái közül válogattuk. A borítón a *Template* részlete szerepel (a gipszből, fából és kékhátú plakátpapírból, 2022-ben készült installáció eredeti mérete: 270 × 230 × 50 cm – fotó: Gyuricza Mátyás).

Nádasdy Ádám

Lépjünk rá a pedálra

Most jönne a rossz lelkiismeret,
az önelemzés, önboncolgatás,
de a túlradó életöröm
úgy mossa el, mint tányért a szivacs,
mint hullám a parti homokba rajzolt
átlótt szívet, mint kerti asztalon
kint hagyott katalóguscédulát
a csendes eső. Tekerjünk tovább,
lépjünk rá a pedálra, lendület!
A lassú biciklizés: dülöngélés,
majd önelemzés, végül elesés,
tapaszra váró lelki horzsolás,
ha feltápázkodsz, parabolapályán
csapódik be az önboncolgatás,
ballisztikusan, mint egy meteor,
s az eredmény egy krátertó: az önvád.

A kőlapok is

Lefele nézve sokat lát az ember:
a kövezetet, saját lábait,
az élet értelmét, a sárga földet,
az önfeladás vékony kis fugáit.
Gyümölcsöző a megalázkodás,
onnan szép győzni, mikor kiderül,
hogy különb vagyok nála, igenis.
Mindig a cakkos szélű, nagy kövekre
szabad csak lépni. És igaza van:
szűk látókörű kis senki vagyok.
A kőlapok is nekem dirigálnak,
ők mondják meg, hogy éppen mit szabad.

Kiss Lóránt

A harmadik fél

Az érték, amit mézes csirkéért cserébe
adok, senkihez sem kerül,
csak azért kell megválnom tőle,
hogy érezzem, ára van annak,
hogy enni akarok.

Szemérmesen kártyát húzok elő,
mint aki nem a saját vágya nevében cselekszik,
a kasszás a kijelzőre néz,
mint aki mástól várja az éhséget.

Csak azután kezdhetek enni,
hogy a harmadik fél jóllakott.

Gyorsan elteszem a kártyát,
mint alamizsnát a hajléktalan,
aztán leülök, a tányér fölé görnyedek,
és minden nyeléssel
mélyebbre temetem a szégyent,
hogy általam változik salakká a pénz.

Harapófogó

A kertet megszabadítjuk árnyékaitól,
pedig csak a föld alatti vízcsöveket
szerettük volna kicserélni.
Nem hittük volna, hogy ilyen erős
Nap ragyogja majd be a szomjúság helyét.
Nem az a lényeg, hogy ősszel lezártuk
a kerti csapot, és már akkor megbeszéltük,
hogy tavasszal kicseréljük a csöveket,
ahogy az sem fontos, hogy most jött
el az ideje, hogy az ásás nyomán
kivágott fákat eltakarítsuk.
A lényeg a szorítás, hogy a nehéz munkát
előkészítés és takarítás úgy fogja körül,
mint forró üveget a harapófogó
a megszilárdulás előtti utolsó pillanatig.

Heinczinger Bence János

Kutatási napló

Ilyenkor csak képkockákra emlékszik az ember, diafilm lesz a memória: nyíló ajtók, szagok, mozdulatok. A kocsmárosné szemé, ahogyan minden lépésem követi.

Nem is állhatna máshol, mondom a körülöttem ülőknek. Lehet, ha nem állna itt, nem is járnánk a kocsmába. A teljes leépülés helyett a normális életet választanánk. Elmennénk a fiunk focimeccsére, emlékeznénk a lányunk születésnapjára, és még a házassági évfordulót se felejténénk el. Sőt! Virágot vennénk az asszonynak egy kedd reggelen, nem alkalomra, csak úgy. Szép inget és nyakkendőt vennénk fel, vasalt nadrágot és zakót. Nem baseballsapkát vagy kucsmát hordanánk, hanem valami finom kalapot, vagy tudom is én, mit. Időben lefeküdnénk, nem másnaposan-borostásan mennénk dolgozni. Lenne munkánk – ha már itt tartunk. Meghívnának a nagy családi összejövetelekre. Nem lenne nyűg a család. Persze nem ismerném a Karcsit se, mondjuk. Az *nem nagy veszteség!* – kurjantott valaki az egyik szomszédos asztaltól. Az egész kocsmá, a Sárga Katica, röhögésben tört ki. Karcsi is röhögött, szinte belepirult. Persze az a pirosság az arcán inkább borvirág, és nem valami kislányos szégyenlősség vagy zavar jele. Én is nevetgélve kortyoltam a sörömből, nagy beszédem után. Imádják ezek az emberek, hogy így tudok beszélni! Én meg imádom ezeket az embereket. Egészen beveszik, hogy közülük való vagyok. Mosolygok, és a Gyöngyit nézem. Az ő arca is tiszta vörös. Szinte egybeolvad a hajával, pedig inkább lilás, magentás a beütése, mint valami vegyszernek, amit még gimnáziumban tanulmányoztunk; mintha jódba áztatta volna a haját, és csak udvariasságból hívjuk azt a színt vörösnek; mert ő is így hívja. Nem mintha olyan

sokszor lenne téma a kocsmárosné haja színe ebben a kocsmában. *Korcsmában*, ahogy a Karcsi, az iskola gondnoka szokta hívni. Nem is a nevéen.

Pedig olyan találó az is! A Sárga Katicában, sárgás lámpák fényében tömény hűgy- és emberszag terjeng. Pár hónapos ittlétem alatt rájöttem, hogy ez a szagelegy tökéletes oldószere a társadalmi különbségeknek és gátlásoknak. Ide lejön a polgármester is, a Gittenberg Gyuri, ugyanúgy, mint a harminc éve alkoholista iskolagondnok. Tudom, hogy harminc éve alkoholista, mert ő mondta. De nem mindenki marad sokáig. Valaki csak egy sörre és egy picire – ahogy errefelé hívják a kupica pálinkát –, valaki meg addig, ameddig a kocsmárosné haza nem küldi.

Hazament az utolsó is, vagy a fene tudja, hová. Megint ketten a Gyöngyivel. Épp a budiból kiabál, azt fejtegeti, miért van mindig ilyen bűdös. Pedig ő mindennap felmos. Én szemérmesen ülök ugyanott, ahol az elmúlt négy órában, és arra nézek, ahonnan a hangját hallottam. Ott ülök, ahol minden este. Ilyenkor eljátszom a tudatlant, mintha nem tudnám pontosan, hogy együtt megyünk haza a lakására. Mint akik először szeretnek igazán, akikben még nincs szorongás és félelem. A kiváltságosok tenyérbemászó önelégültségével. Az utolsó vendégnek lenni a kocsmában...

Terpeszkedni az ócska kocsmái padon, mint hajdan a betyár a csárdában. Ha már a délibábos Alföldön vagyunk: szeretek eljátszani a gondolattal, hogy milyen lehetett itt pár száz évvel ezelőtt. Én lennék a betyár, a Gyöngyi lenne a kocsmárosné vagy a lánya, vagy lényegében mindkettő, a csalfa komámaszszony meg a tiszta szívű szerető is, egyben. Érte és miatta halnék meg, miatta lopnék lovat, amit majd neki adnék oda, mert megtetszett neki. És ő lenne az is, aki figyelmeztetne, amikor értem jönnek a pandúrok, elvinni a sárga falú debreceni börtönbe. Miatta zörgetném a vasat. Ezért nem szabad a népraj-

zosnak innia, mert ilyen ötletei támadnak. Azért nem szabad a néprajzosnak innia, mert olyan helyen köt ki, mint amilyen a Katica is.

Eljön egyik este az ember – mert már halálra unja magát a szemérmeskedő parasztok és más falusiak elbeszéléseinek tisztázásától és rendszerezésétől, a temérdek film- és magnószalag között, hogy aztán majd úgyis beleszóljon valami okoskodó professzor, ha visszaviszi a fővárosba – egy kicsit kiszabadulni a munka alól, meginni egy sört vagy ne adj' isten egy pálinkát is. Persze ez nem azt jelenti, hogy azóta minden este le kell jönni és szórakoztatni a népet, meg elcsábítani a szerencsétlen kocsmárosnét. De mégis, valahogy ott ül az ember, már azt se tudja, hanyadik csütörtök éjszakán a kocsmában, arra vár, hogy a kocsmárosné végre valahára befejezze a teljesen felesleges takarítást, és elinduljon hazafele. Mert ahhoz nem elég fontos ez a nő, hogy a saját szállásomra vigyem fel; szerencsére ez őt nem zavarja. Legalább nincs egyedül abban a lakásban. Mert annyira nem akar egyedül lenni, hogy mindent megad nekem, mintha a fia lennék.

Pár napja mondtam, hogy mennyire ennék valami édeset, erre egyik este, amikor hazaértünk, csokiszeletek vártak a konyhaasztalon. Nem kapcsoltunk lámpát, mert már hajnalolt, meg már amúgy is hozzászokott a szemünk a sötétséghez, és akkor látom, ahogy a Balaton szelet csomagolásának vörös végei visszaverik a beszűrődő fényt. Olyan önelégülten állt mellettem az asszony, mintha egy autót ajándékozott volna. Én meg zavartan mosolyogtam, vagy legalábbis próbáltam valahogy röhögés nélkül megállni ezt a helyzetet, hogy most tényleg valami édeset vett nekem, mert egyszer ezt találtam neki mondani. Azt se tudtam, hogy akkor komolyan mondtam-e, vagy csak flörtölésképpen, de végül is megláttam benne a jót; lesz mivel felitatni az aznapi istentelen mennyiségű alkoholt a szervezetemben. Megköszöntem neki, rávettem ma-

gam a szájára, már az előszobában vetköztetni kezdtem, hadd higgye azt, hogy ez most valami különleges, hogy ő különleges, hogy idejön valami nagyvárosi figura, aki csak, de csakis őt szereti, sőt! imádja, mintha nem lehetne mást csinálnia, mintha nem jutna eszébe más, csak ő. Ami végtére is igaz, ha nem csak az lenne hetek óta folyamatosan a fejemben, hogy aznap mivel bolondítsam, hogyan csikarjam ki belőle ezt a gyerekes rajongást és szerelmet, egészen addig, amíg pár napon belül vissza nem utazom a fővárosba, hogy aztán soha ne térjek ide vissza. Megvártam, amíg elaludt, és csak néztem őt. Csak néztem ezt a szerencsétlent, vidéki kutatásom valódi tárgyát, aki minden vidéki településen megtalálható; akit valaki egyszer jónak talált, egészen addig, amíg ki nem dobta, el nem dobta magától, és én is pont ezt tervezem, pedig biztos, hogy más okaim vannak, mint az előzőknek. És nem mintha én világhírű lennék, de az én nevem majd fennmarad a könyveimen, publikációimon, disszertációimon, egészen addig, amíg világ a világ; majd szidni és áldani fogják a nevem a jövő néprajzosai, taknyos elsőévesektől kezdve komolykodó doktoranduszokig, sőt, professzorokig bezárólag. Ha szerencsém van, akkor pedig elneveznek rólam egy tanulmányi versenyt vagy néptáncársulatot; őrá pedig csak a városlakók, de inkább csak az alkoholisták fognak emlékezni, azok meg nem szoktak sokáig élni.

Üres ágyban ébredtem. A Gyöngyi már a reggelit csinálta, virslit főzött és tormát reszelt, mert én azt szeretem. Még egy jó fél órát ágyban maradtam, addig se kell vele beszélnem. A másnaposok tétova nyugalmával, komótosan felöltöztem, kinéztem az ablakból az utcára.

Szeretem és utálok ezt a helyet. Sosem érzett szabadságot és hatalmat érzek itt, amit a fővárosban sohasem tudok megtapasztalni. Ott már mindenki ismer, vagy legalábbis hallott rólam. Már mint, aki számít. Itt senki se számít. Ez jó és egyszerre borzasztó. Hogy majdnem fél évig olyan emberek vettek körül,

akkikkel soha életemben nem akartam volna beszélni. Jóformán undorodom tőlük, és közben magamtól is. Szép lassan olyan lesz az ember, amilyen közegben él.

Aztán a Gyöngyi hátulról elkapott. Megijesztett, de nem azért, mert hirtelen volt, hanem mert nem akartam, hogy hozzám érjen; nappal sosem tudtam szeretni. Sose fogalmazódott meg bennem, hogy ki is ez az ember nekem. Csak elvesztem a világában, amit eddig kicsinyesen lenéztem. Most meg el kell mennem innen, és furcsa érzések támadtak bennem. Mintha már most hiányozna ez a hely.

Kész a reggeli. Az asztalnál csillogó szemmel nézte, ahogy nehezen tömöm magamba a virsliket, egyiket a másik után. Virsli, torma, harap, rág, lenyel. Örökkévalóságnak tűnt elpusztítani a négy pár virslit és az aránytalanul sok tormát. Muszáj megennem, mert különben egész nap félelmes leszek, ahogyan errefelé mondják. Rámosolyogtam a Gyöngyire, ő még mindig ugyanúgy, bugyután csodált engem. Megcsókoltam, és elköszöntem tőle. Megígértem, hogy ma is bemegyek a kocsmába. Hogy most utoljára. Azt hitte, viccelek.

A zálogházba mentem, arany karikagyűrűért. Az eladó nem szólt semmit, csak cinkosan vigyorgott, mintha valami titokba avattam volna be. Fel sem tűnt neki, hogy csak egyet vettem? Odahaza összepakoltam a bőröndöt; ruhástul, kutatási anyagostul mindent. Állami ösztöndíj és nagybácsi a kabinetben ide vagy oda, egyszer mégiscsak haza kell menni. És az is hogy néz ki, hogy az ember öt hónapja kutat egy faluban, és több időt tölt el a szállást adó közeli kisvárosban. Mire kiléptem az utcára rám esteledett. Zsebemben a karikagyűrű; azt forgattam szép lassan. Mintha ideges lettem volna. Izgatott. Ballagtam a Sárga Katica felé, este fél tíz volt már. Később, mint máskor. Beléptem, éreztem valami feszültséget, de nem gondoltam semmire, biztos mindenkinek rossz napja volt. Becsuktam az ajtót. A többiek arcát nem tudtam kivenni, elmosódtak, forgott velem a világ.

Csak a Gyöngyit láttam a sok paca között, rikító haját még így is könnyen felismertem. Mintha láttam volna köszönésre nyíló szájakat, de hallani nem hallottam semmit, csak a szívverésemet, ahogyan minden hangot elnyomott a külvilágból. Aztán gyúló cigaretták, kiürülő poharak és újra a nyíló szájak, talán értetlenkedő arckifejezések. Ilyenkor csak képkockákat lát az ember, szinte diafilmmé válik a memória. Végighurcoltam a szűk helyiségen a bőröndjeim. Odaamentem a Gyöngyihez, és odaadtam neki a gyűrűt. Nem tudta mire vélni, és nem is szólt egy szót sem. Tanácstalanul forgatta az ujjai közt, mint egy kisgyerek. Hol a gyűrűre nézett, hol rám, hol a többi vendégre. Arca megint olyan vörös lett, mint általában, amikor beszéltem vele. Szemébe néztem, azt mondtam, hogy szeretlek, megcsókoltam, és elindultam kifelé. Egy ideig csak megállás nélkül csatangoltam az utcákon, oda sem figyelve, hogy hol vagyok, merre tartok. A városszéli buszmegállóban tértem magamhoz, zokogva. Nemsokára a busz is megjelent, de nem bírtam rá felszállni. Inkább megvárom a következőt.

Mézes Tünde
Body of Revolution, 2022

Szabó Márton István

A pilótafelvételi eljárásról általában

Oktatóként mondom,
versenyző mesterszakot
nem lehet indítani, barátaim,
alkalmazott autópilóta-művész,
kreatív járműirányító szakot,
nincs az a felvételi- és rostarendszer,
ami 500-ból ki tud választani
5 pályatévesztő fiataalt,
mondván így két délutánnyi
kamaszos vizsgadrukk alapján:
te leszel, fiam, a jövő
pályaközlekedésének
paganinije,
még ha versenyzők gyerekeit vennénk fel,
talán,
azok legalább éreztek már eső áztatta
termoplasztikus overállt,
kipufogó égette emberbőrszagot,
talán nem ijednek meg a hétköznapi
repetitív balkanyarjaitól,
de azokat meg minek megismertetni
a gyakorlat elméletével,
xfaktor kellene ide, barátaim,
s hogy eldöntse a por meg az idő,
kik vagyunk mi, hogy váteszi
rostákon szűrjünk ki tálentumokat,
szimpátiára meg

a hasunkra ütésre alapozva,
hogy beadandók meg rögtönzött
rébuszok alapján jó autóversenyző
lesz-e, aki egy kedd délutánon
izgalmasan elmesélni képes
első gyermekkori történetét
egy külvárosi
gumiszerelő üzemből?
s amúgy is
érdemes-e katedrákon beszélni
a tapadásvesztés elméleti következményeiről
olyanoknak,
akiknek nem zsigeri,
meg olyanoknak,
akiknek zsigeri,
minek alkamlazott
vezetéselméletet tanítani,
amikor
mindig lesznek öreg földművesek
osztrák biodynamische
landwirtschaftokban,
akik középmotoros, árverésen
kikiáltott, szellemjárta gazdaságok
hodályaiban, a rozsdá és a sár alatt
megbújó maseratijaikkal, a poétika
sosem tanult, öntudatlan eszköztáratól
vezérelve
sosem tévesztenek kanyarcspontot,
s ehhez a mosolygó jóistenen kívül
nem tapsol számukra senki sem.

Szedes Réka

Az utolsó reggel

Elkereszteltem minden
szálat külön-külön
cérnára bontottam
a blúzt, hogy viselni se tudjam,
mégse hullik le rólam
teljesen. Tartják a vállak,
bordáimba kapaszkodnak
a szálak, és mint varratot
húzom ki magamból
a vörös anyagot.
Van, hogy sért, néha épp
érezni, néha észre se venni.

Minden szálnál hiszem,
ami belém épült, leomlott.
Egyetlen gondolattal,
hogymajd odaérünk,
egyszer csak eltűnnek belőlem,
megszabadulok, amint kibogozom
magamat magamból, kibogozom
magamat magából.

Vándor

Mit csinálsz itt, te vándor, te lény,
te árny, hogyisnevezzelek.

Szabad szobám elfogyott,
az utolsó vánkös is betelt.
Miért kopogtatsz szakadatlan,
ha nem nyitok ajtót neked.

Nincs időm, kezem mosom,
dörzsölöm, kötöm, és tenyerem
mutatom feléd. Lásd,
nincs mit rejtenem.

Mit csinálsz te itt, te, minek
nevezzelek. Konyhaasztalom
mellett te nem találsz helyet.
Ne kopogj, vendég, ököllel,
lábbal, csőrrel, patával, sehogy.

Nem engedhetem meg magamnak,
nem tehetem, nem lehet, hogy
fogadómnál pihenj az éjszaka,
hogy asztalomnál költsd el
fél falat kenyered. Nem fér el
több, nem idebenn, ideleinn.

Miért kopogtatsz,
vándor, minek nevezzelek?
Visszhangzik minden koccanás,

az ajtó tölgyfa és merev.
Vándor, ne tedd, kérlek,
nem tehetem meg velem.

II.

Visszhangot versz, megtölti a szobát,
bútortalan lakás, kirabolt.
Egyszer megírom, hogy egyszer itt dalolt,
dalt tanított, mikor minden madár
némává vált egy éjszakán.

Hegedülni tanult alvó testemen,
minden mozdulata bátortalan, gyenge volt.

Menj tovább, vándor, ablakom
előtt ne időzz, míg én benn
vakolattörmelékeket számolgatok.

Számot nem adhatok, mert közelébe
se értem. Tegnap volt, mire végeznem
kellett volna, s nézd meg. Nem akarsz
te itt megszállni, mondtam, helyem nincsen,
hogy adnék, ha csak elvenni tudok?

Minden sarokba rúnákat véstem,
a falakat állatok vérével festettem.
Hagyj magamra, kérlek, kertemből
tépj zöltséget, ha éhezel, vidd el
magad, kapd fel tested öledbe.
Ne taposs földre, még beinná nyomod.

Mézes Tünde
Lo, 2020

Péntek Gábor

Frutti di mare

Eredetileg lóistállónak építették, mondja az onkológus, és Moha hisz neki. Barakszerű, hosszúkás épület, a katonalovak helyét később átvették a betegek, gondolja. A lovak és lovasaik még láthatták az ellenséget. Hónapokkal később utánanéző a neten, mert érdekli a barakkok története, de nem talál semmit. Mind-egy, az onkológusnak hiszünk, ez alap. Mostanában amúgy is egyre kevesebb az alap. Nyílik az ajtó, itt az ebéd, fiúk, begurul egy kis rozsdamentes acélkocsi, mögötte egy negyven év körüli, alacsony, pufók nő. Kerek, pirosposzgás arcával, a fején lévő fehér, fodros kendőjével és a hátul megkötött hófehér köpenyében olyan, mint egy óriási, két lábon járó csecsemő. Csak a rózsaszín cumi hiányzik a szájából, gondolja Moha. Ha még a köpeny is elől lenne megkötve! Még tizenegy kezelés, kéthetente, az majdnem fél év, gondolja Moha. Ha nem tapsolnak vissza téged is, mondta neki múltkor az egyik beteg, akinél már a harmadik tizenkettes sorozatot kezdték, mert a májáttétekre nem hatott a gyógyszer. Nem lehet ettől a szemét szartól soha megszabadulni, mondta Mohának, ha egyszer kialakult, sosem enged el, nekem elhiheted. Aztán a nővérhez fordult, nővérke, állítsa már gyorsabbra, legyen szíves, ezt a mérget, hadd folyjon le minél hamarabb. A nővér akkor odalépett, felgyorsította az infúzió csöpögését, de rögtön utána vissza is vette. Ki van számolva az ideje, lassan kell lecsöpögnie, mondta, így hat a legjobban, nem jó siettetni. Moha nem jegyezte meg ennek a betegtársnak a nevét, és most örül, hogy nem került megint egy szobába vele. Kevesebbet lesz majd bedugva a fülem, gondolja. Felnéz az ebédes nőverre. Vajon mennyit fejlődik fél év alatt egy rák, és változik-e ennyi idő alatt ez az óriáscsecsemő? Az ezüstösen csillogó kocsi felső polcán hőtárolós dobozokban az ebéd.

Moha nem kér, a felesége hoz neki finomabbat. Az ajtóra merőlegesen, jobbra a fal mellett fekszik Imre, ő sem eszik. Az ajtó mellett közvetlenül balra, a folyosó falához tolva áll Moha ágya, szemben vele, az ablaknál Pali bácsié. Az öreg ágya üres.

Azért fantasztikus érzés lehet egy eldobott gyerekek új esélyt adni, mondta Moha délelőtt, egy olyan fázisban, amikor Imre épp ébren volt. Imre válasz helyett az ágy széléhez húzódott, lenyúlt, megfogta a műanyag vödröt, és belehányt. Többször hányt, hangosan. Moha a harmadik után megkérdezte, hogy tud-e segíteni, a sokadik utáni hosszú csöndben meg, hogy hívja-e a nővért. Imre lehunytt szemmel, finoman bólintott, és megtörölte a száját. Kimerülten feküdt, szaporán vette a levegőt. A nővér kicserélte a vödröt, Imre meg csak ennyit mondott: az, csodálatos. Később elmesélte, hogy hányan tanultak szakmát, hányan érettségiztek és diplomáztak a gyerekek közül. Moha titokban összeadta, kijött a matek. Pedig hihetetlennek tűnt a huszonkilenc. Imre előtte ugyanis azt állította, hogy a három saját gyerekük mellett még huszonkilencet fogadtak örökbe és neveltek a feleségével. Moha túlzottnak tartotta ezt a számot, nekik három van otthon, és el sem tudja képzelni ezt a mennyiségű gyereket. Huszonkilenc még gombócból is sok, mondta Imrének, és Imre sokatmondóan elhúzta a száját. Nem egyszerre volt ennyi, és nem is a születésüktől a nagykorúságukig. Volt, aki csak rövid időt töltött nálunk, de összesen annyi volt az, huszonkilenc, mondta. Imre nyugodtan mesélt, minden felhajtás, szenzáció nélkül, mint aki átéli a három és a huszonkilenc minden óráját, és el is tudna számolni a percekkel, ha fontos lenne. De itt nem fontos. Itt, az onkológián sok minden fontos, ez mondjuk nem. Ez nem az a hely, ahová az emberek hazudozni járnak, és Moha elfogadja a huszonkilencet, tovább mesélteti Imrét, amíg az el nem alszik. Lehet, hogy ide jár pihenni, derül jól a gondolaton Moha, és örül, hogy gondolatát nem olvassa senki. Augusztus vége van, kint süt a nap. Most

Imre félig háton, félig oldalt fekszik, atlétatrikóban, a trikó felcsúszott az elődomborodó, fehér hasán. A paplan alól kilóg a jobb karja, szétégett vénák mutatják az utat a szív felé. Azt, hogy az alkaron rajzolódó lila csíkok szétégett vénák, itt tanulta meg Moha. Így hívják a kemó által szétrombolt, örökre eldugult ereket. A nővérek Imre kézfejen végül találtak egy működő vénát, csöpög neki is az infúzió. Vastagbélrákkal operálták őt is, hat hét múlva megy kontrollra, azt mondta, akkor derül ki majd, hogy a májában növekedő áttétekre hat-e a kezelés vagy sem.

Mégsem vállalja mindenki a nevelőszülőséget, és ez biztos nem véletlen, mondja Moha, amikor Imre felriadt az ablak alatt elhaladó fűnyíró zajára. Csodálatos, ezt elhiszem, de mégsem lehet ez annyira egyszerű. Hát, nem, dünnögi Imre, és sóhajt egy nagyot. A legdurvább az volt, amikor a gyermekvárosból egy tizenhárom éves lány érkezett hozzánk. Túl nagy volt már. Na, ő konkrétan pénzt lopott tőlünk, elszökött esténként, ivott, meg drogozni kezdett. Aztán nem adtunk neki több pénzt, és bejelentettük, a lány meg egyszerűen feljelentett minket. Azt állította, hogy verjük, meg hogy én szexuálisan zaklatom őt. Kivizsgálás, környezettanulmány, interjúk, szembesítések, elképzelheted. Amikor a gyámhivatal emberei elbúcsúztak, a szemembe röhögött. Azt mondta, kicsinállak titeket, baszd meg! Megkérdeztem tőle, miért hazudik, miért jó az neki, ha nekünk rosszat tesz, azt üvöltötte, hogy engem kurvára nem érdekel, mi a fasz lesz veletek, de ti legalább megtanuljátok, hogy ha nekem kell, akkor adjatok pénzt, különben meg jól rábasztok. Nem tudta, hogy a vizsgáló bizottság két embere közben visszalopózott a szomszéd szobába, és hallanak mindent. Amikor rájött, odarohant a konyhaszekrényhez, és kirántotta a fiókot. Moha az arcát nézte, és nem látott rajta mást, csak fájdalmat meg szomorúságot, amikor a konyhakést szorongató tizenhárom éves, már túl nagy lányról mesélt. Imre a csendben megint elaludt, és arcáról eltűnt a fájdalom.

A nővér Mohához fordul. Pali bácsi meg merre jár, csak nem csajozik, kérdezi csengő hangon, kaján vigyorral. De, lehet, két cigi között, mondja Moha mosolyogva. Az öreg fél órája tolt ki a kerekas infúziós állványát az augusztus végi napsütésre, közvetlenül azután, hogy Mohának részletesen lediktálta a kedvenc marhahúslevesének receptjét. Az öreg előtte azt ecsetelte nekik, hogy csak a férfiak segglyuka szőrös, a nőké nem. Moha nézte az összeaszott embert, és arra gondolt, vajon mekkora minta alapján állítja ezt az öreg, és milyen élete lehetett a rák előtt. Nyelőcsődaganattal operálták néhány hete, az orvos szerint nem lehetett teljesen eltávolítani a daganatot. Pali bácsi nem érti, hogy ha a sebész kezében van egy éles szike, és előtte ott van az ő nyaka, akkor hogy a picsába nem tudja rendesen kivágni azt, amit ki kellene, ő is vágott már több száz disznót életében, sosem volt baja velük, csak kés meg hozzáértés meg jóakarát kell hozzá. Az öregnek húsvét után kezdődtek a tünetei, idén korán volt húsvét, azt mondta, orvosról orvosra járt, egyik kórházból a másikba küldték, végül csak július vége felé derült ki, hogy mi a baja, akkor persze azonnal megműtötték, az operáció után került ide. Fél órája tolt ki az állványt, és a kemoterápiás szereket most a bejárat előtti napsütésben egy kis kátránnyal, nikotinnal és füsttel fűszerezi. Moha arra gondol, hogy itt van ez az ember, lebeg élet és halál közt, ahogy a tüdejéből kifújt füst is körbenéz még, hogy merre menjen, a barakkszerű, barokksárga épület előtt. Közben a nyelőcsövében ott növekszik a rák. Olyan lassan nő, hogy azt szabad szemmel nem lehet megfigyelni, de azért annyira gyorsan is, hogy Pali bácsi mostanra már ne tudjon szilárd táplálékot enni, és hogy az öreg csont és bőr legyen. Húsz kilót fogyott húsvét óta, előtte se lehetett kövér. És igen, gyors ez a rohadék élősködő, gondolja Moha, annyira gyors, hogyha akarja, el tudja intézni azt is, hogy a gazdája már ne kóistolhasson még pépeset se a következő disznóvágásnál. Nő, csak nő folyamatosan, minden percben,

észrevétlenül, nem lehet feltartóztatni, és a sebész azt mondta, hogy Pali bácsiét nem lehet maradéktalanul eltávolítani. Valószínűleg már átszőtt, benőtt, magába olvasztott létfontosságú szöveteket, szerveket, és az orvosok csak abban reménykednek, hogy Pali bácsi már elég öreg ahhoz, hogy a lassú anyagcseréje és a kemoterápia segítségével elnyújtható legyen a folyamat.

Moha néhány hét múlva az öregről mesél egyik kollégájának. Laci kifakad, ez az ember nem normális, bukik ki belőle. Ennyire korlátolt, hogy még azt sem fogja fel, hogy életveszélyben van? Moha nézi Lacit, és arra gondol, hogy Laci még sohasem volt rákos. Talán nem is lesz. Nem az az alkat. Egyből kimondja, amit gondol, gyorsan megítél, tüzel, nem sokat órlódik, és még kevesebbet szorong. Lehet, hogy az ő környezetében viszont nehezebb élni, gondolja Moha, de erről meg nem sokat tud. De, szerintem felfogja, válaszolja csendesén. Akkor meg miért kell az orvosok munkáját tönkretennie azzal a kurva dohányzással? Hogy gyűlölöm ezeket az akaratgyenge faszikat, az általam megtermelt tébéből kapja a világ legdrágább kezelését, ő meg, baszd meg, cigizik, érted, cigizik, és szétkúrja a szakemberek munkáját! Ez egyszerűen elfogadhatatlan! Igazságtalan! Az ilyennél azonnal meg kellene szüntetni a kezelést, és hagyni kéne cigizni, aztán szépen elpusztulni! Nem szólnak rá a nővérek? Moha halkán válaszol: nem. De miért nem? Mert a nővérek is a bejárat előtt szívják, mondja Moha csendesén, közben két szót forgat magában, hogy igazságtalan és elfogadhatatlan. Laci remeg. Az onkológiai nővérek az épület végében együtt cigiznek a rákos betegekkel, kérdezi, hát, ezek se normálisak. Moha arra gondol, hogy néhány hete még valahogy egyszerűbb volt eldöntenie neki is, hogy mi normális és mi nem. Pali bácsi hatvanhárom éves. Azt mondta, hogy ötvenhárom éve bagózik rendszeresen. Moha azon gondolkodik, hogy vajon melyik lehet jobb vagy normálisabb kombó, az inoperábilis nyelőcsődaganat és kemó, együtt a nikotinnal és kátránnyal, vagy csak tisztán a kemó, az összes el-

vonási tünettel, melyet a fél évszázad után hirtelen megvont cigi okoz. Ja, és a kombónak itt is része a növekvő daganat az áttétellel, ezt ne felejtjük el. Vajon melyik lenne elfogadhatóbb Pali bácsinak? Vagy az talán normális, gondol most saját magára Moha, hogy az ember néhány hete még öltönyben, Brüsszel egyik előkelő éttermében eszi a Szent Jakab-kagylókat vacsorára, napközben a cég üvegtornyában PowerPoint- és Excel-táblázatokat prezentál, eredményeket, jövő évi célokat magyaráz a vállalat alelnökének, aki élet és halál, valamint Európa, Afrika és a Közel-Kelet ura, normális-e az, ahogy ezelőtt az ember előtt küzd minden egyes dollárért, küzd, hogy megkaphassa a jóváhagyást csapata jövő évi béremelésére, hogy megadják végre a régóta kért technical menedzseri pozíciót, melyet egyik kollégájának szán, különben nem tudja a cégnél tartani, és normális-e, hogy Moha minden tudását, találékonyságát, rafinériáját fölhasználva harcol a marketingbüdzséért, beszél, vitázik a túlélésért, azért, hogy teljesíthető jövő évi terveket hagyjanak jóvá az általa vezetett szervezet számára? És persze kapálózik azért is, hogy megmaradhasson a saját állása. Hogy fizetni tudják otthon a számlákat, fizetni az időközben elszállt devizahitelt, hogy ne árverezzék el a házukat, Moha az értekezleteken és az étkezések közben is megy, megy, halad előre folyamatosan, ha kell, hátrál, védekezik, mint a katona a bozótban, érvel, belát, kompromisszumokat köt, hogy megvehesse nek mindent, amit az öttagú családja megesszik, megiszik, felél, a babakocsit, a karácsonyi ajándékokat, a nyaralást, a fűnyírót, a ruhákat, cipőket, a bérleteket, és Moha eszi, eszi a Szent Jakab-kagylókat kint Brüsszelben, a cég pénzén, a többi igazgatóval együtt, és akkor úgy tűnik, hogy az ott kint, igen, az ott normális, meg az is normális és rendben van, amikor hétvégén otthon a fűvet nyírja, eszik a virslit, a jobbikat, takarítja a wc-t meg a fürdőszobát, egyébként nem sok házimunkát végez, alig van itthon, de a hétvégén jönnek a rokonok az egyik gyerek

szülinapjára, ez jól van így, jöjjenek, és teljesen kimerülnek a feleségével, veszekednek, és aztán megjelenik egy kis friss vér a széklejtében, és Moha tudja, hogy ez sok mindent jelenthet, többek közt daganatot is, és két hét múlva adenokarcinómát diagnosztizálnak a vastagbelében, megoperálják, és fekszik a műtét után az I. számú Sebészeti kórtermében, és egy jópofa, életerős, húsz év körüli cigánylány, nővéruhában az ágya végében állva, olyan hangosan, hogy még talán a folyósóvégi szobákban is hallani lehet, azt magyarázza Moha feleségének, hogy ne ilyen alsógatyát vegyen neki, ne ilyen lazát, ami ilyen bő, hanem olyat, ami kisebb, szűk, olyan normális háromszögűt, gumisat, ami jól fogja a heréket, mert ez a bő alsógatya nem fogja eléggé a heréket, és aztán a műtét után bedagadnak, és az meg nem lesz jó. És Moha akkor arra gondolt, hogy ez tényleg vele történik-e, melyik az igazi vagy a normális, a Szent Jakab-kagyló Brüsszelben meg a devizahitele vagy ez a nővér itt, akit tegnap még nem is ismert, és aki most az ő heréiről beszél, hogy vigyázzon, hogy ne dagadjanak be, mert az meg nem lesz jó, és az normális-e, hogy a gyerekvárosi lány a konyhakést bele akarja szúrni a nevelőapja hasába, mondván, hogy ti legalább megtanuljátok, hogy ha nekem kell, akkor adjatok pénzt, különben meg jól rábasztok, normális-e huszonkilenc fogadott gyereket nevelni a három saját mellett, és végül idekerülni az onkológiára, normális-e, hogy a lány, egyike a huszonkilencnek, aki túl nagy volt már, amikor Imréékhez kerül, határozottan tudja, hogy hova akar szúrni és miért, miközben az ország legjobb sebésze, aki Mohát is operálta, áll szikével a kezében, és kimondja, hogy inoperábilis, azaz, hogy nem tudja megmenteni Pali bácsit, mert Pali bácsinak húsvét óta, miközben egyik kórházból a másikba küldték, vagy ki tudja, mióta, a daganat már benőtte a nyelőcsőve környékét, visszafordíthatatlanul, a felismerhetetlenségig átszőve nyelőcsövet, ereket, idegeket, körbefonva, bekebelezve őket, ahogy ő is bekebelezte

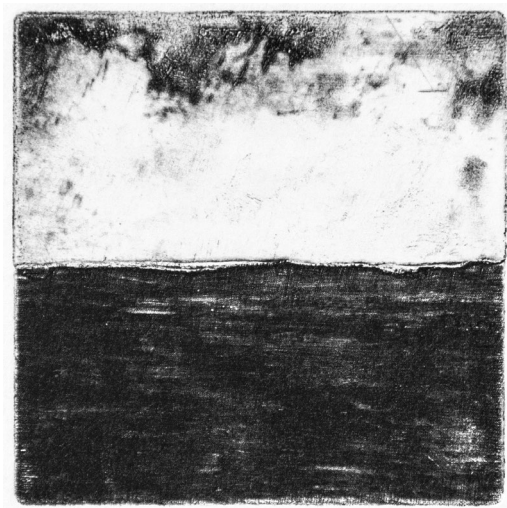
a kagylókat, és Pali bácsi rákja már nem ereszti el ezeket a szöveteiket soha többé, ha erőszakkal megpróbálná kiszedni a sebész, az ország legjobb kezű sebésze, akkor a rák nem hagyná magát, és a sebész szemébe röhögne, és magával rántaná a semmibe a létfontosságú ereket, idegeket, végül magával rántaná az egész Pali bácsit, mindegy, hogy cigizik-e vagy sem a bejárat előtt a nővérekkel.

Nem, ez a rák ez nem egy okos élőlény, gondolja Moha. Sötét, primitív, ostoba állat, még annyi esze sincs, mint a legtöbb parazitának, ami csak annyit szív le az emberből, állatból, hogy a gazdaszervezet éveken, évtizedeken keresztül képes legyen életben maradni, a szervezet, ami táplálja az élősködőt, az véletlenül sem pusztulhat el, mert ez a test ad biztonságos és kiszámítható életteret nekem, a parazitának és ezernyi, milliónyi leszármazottnak, ezt nem szabad megölnöm, erre vigyáznom kell, gondolja egy rendes parazita. De ez a rák, ez ebben is rendhagyó, érthetetlen, gondolja Moha, ostoba, agresszív kamikáze, és Moha nem tudja, hogy mi a normális, és mi nem, és irigyli Lacit, akit nem kezelnek kéthetente kemoterápiával, akinek nem égnek szét a vénái, nem hullik ki a haja, és aki minden nehézség nélkül, könnyedén megbotránkozhat Pali bácsi cigizésén, de Pali bácsi nem tud erről, mint ahogy arról sem, hogy még hányszor cigizhet így kéthetente a barakkszerű épület előtti napsütésben a nővérekkel. Az öreg ilyenkor ül a székén, mellette a gurulós infúziós állvány, csöpög az infúzióban a gyógyszer vagy mérreg, ki hogy tekint rá, és az átlátszó folyadék lassacskán tűnik el Pali bácsi vénáiban, mint ahogy Brüsszelben, néhány hete, az ő szájában tűnt el a Szent Jakab-kagyló, igen, lehet, hogy a brüsszeli étteremből nézve, néhány hete még Moha is egyetértett volna Lacival, hogy Pali bácsi cigizése a kemoterápia mellett elfogadhatatlan, de az öreg csak szívja, és meg lehet-e ezt tiltani neki, vagy azt, hogy közben a kedvenc marhahúslevesére gondoljon, vagy akár a nővérek szőrtelen segglyukára.

Moha nem tudja, mennyi idő telt el, arra ébred, hogy megint bejön egy nővér. Itt csak ez az egy ebéd volt, kérdezi. Igen, válaszolja Moha. Az van ráírva, hogy pépes, olvassa a nő. Moha bólint. Akkor az Pali bácsié, mondja a nővér, és hozzáteszi: hiányzik belőle. Elvihetem? Moha az öreget nézi, alszik. Igen, szerintem igen, válaszolja Moha. Bezárjam az ajtót? Ne, hagyja csak, hadd szellőzzön! A nővér kiviszi az ebédtartót. Moha hallja, hogy a folyosón csatlakozik hozzá a masnis kolléganője. Hétköznap reggel négykor kelnek, ezt múltkor mesélték, korán kell kelni, hogy elrendezhessenek otthon mindent, hogy a férjek és a gyerekek, akik még akkor alszanak, később rendben el tudjanak indulni. Aztán kikerekeznek a vasútállomásra, vonatra szállnak, hogy nyolc óra előtt tíz perccel már átöltözve, munkára készen a kórházban legyenek. Ezt csinálják húsz éve. Ez idő alatt kétszer váltottak csak munkahelyet, a vonat menetideje tíz perccel csökkent. Behallatszik, ahogy tanakodnak. A kettesben nem kért senki ebédet, mondja az egyik. A kilencesben mindenki kért, de csak egy beteg evett. A négyesben senki. Azt mondják, hányingerük van. Hát, igen. Ezek összevissza esznek.

Imre álmában összerándul, halkan nyöszörög. Most a bal oldalán fekszik, arccal a fal felé, csak a fehér hát vonaglását látni. Száz éve, lehet, hogy egy tiszt ménje kólikázott pont ezen a helyen, gondolja Moha. A lovak nem képesek hányni. A lónak előbb reped meg a gyomra, de hányni nem fog, mert képtelen rá, a gyomorrepedés után meg néhány óra alatt elpusztul. Moha tudja ezt, ez a szakmája. A repedés előtt a gyomortágulat erős fájdalommal jár, a ló kapar, izzad, lefekszik, hempereg, újra felkel, földhöz vágja magát, de hányni a gyomor és a nyelőcső sajátos anatómiája miatt nem képes. Ha nincs megfelelő állatorvosi segítség, akkor a fájdalom egyre kibírhatatlanabb lesz. Csak miután megrepedt a ló gyomra, akkor szűnik meg hirtelen. Ilyenkor a ló egyik pillanatról a másikra megnyugszik, és izgatottsága átvált egy letört, depresszív állapotba. Így áll halálra ítélt,

miközben a gyomortartalom szétkenődik a hasüregében. Ezen már a legjobb állatkórházban a világ legjobb állatorvosi csapata sem tud segíteni. Moha nézi Imre meg-megránduló fehér hátát, hallja, ahogy álmában nyöszörög, nézi az ágy melletti műanyag vödröt. Imre nagyot nyög, lehet, hogy épp a késsel rátámadó lányról álmodik, gondolja Moha, vagy valamelyik gyerek születésnapjáról. Nézi. Nézi, és nem ébreszti fel.

Szabó Gergely

lassan kitölt

ne menjen le a nap
a haraggoddal
nem is megy le
az örök világosság
fényeskedjék
ha már kijártad
itt szépen az ösvényt
nem vagyok méltó
hogy hajlékony
terveidhez jöjjek
nem vagyok méltó
hogy hajlékomra köpj
nem vagyok kávézó
nem kérhetsz bennem
ősrobbanást
kakaóscsigát
nem bújhatsz el egy isten
szoknyája mögé sem
ha az élet türelmes
kár hogy elfáradtál

lassan kihűl

a folyamatos cserélődés szaga
a harapható köd elgőzöl
tologatjuk a félrenézést
órákat várni könnyű
szünetet tartani nehéz
komolyan azt hittem
hogy elvehetnek mindent
a hitedet viszont nem
nekem megígérték
hogy nem veszik el
ha véget ér
a költemény
ha átköltözünk
egymáshoz
ha ledobjuk
a kabátot

Bödecs László

Fogyatkozik

Fogyatkozik. Bizony, fogyatkozik.
Kevesedik, egyre kevesebb, alig már,
aligul, mondhatni hígul. De mi az?
Mi az, ami fogyatkozik keservesen?

Idejét tévesztett dal szól a rádióból,
nem ismerem, de tetszik, emlékeztet,
emléket idéz fel, régi kihagyott diszkó,
a kétezres évek kerülése, és most,

most egy vágy emléke, kihagyásé,
minden, ami nem volt, apad,
és visszavonul a vágy, fájdalmas,
egy letűnt világ kihagyottságának

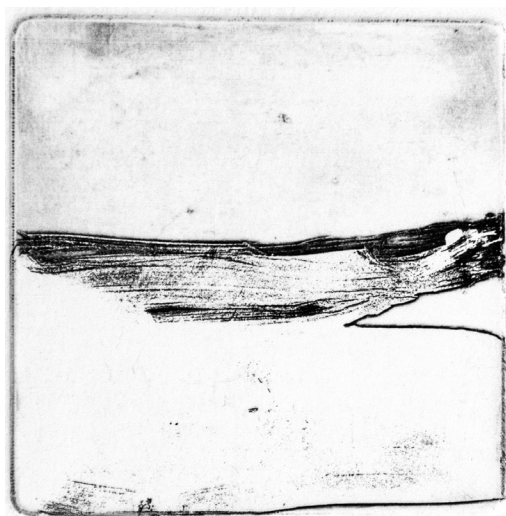
mégis létezése, mint egy bokor,
ahová nem vitted el a lányt,
mint egy lány, akit nem érintettél inkább,
emléke most a hiányban a hiány emléke.

Ó, mondom neked, rossz elégia, halkulj,
férfikorom dele, ha voltál, hát hiába,
és most fogyatkozik ez is, ne emlékeztess,
mint egy betegágy magányom,

rád sem vágytam talán, illetve nem így,
de erre sem, kihagyott ziccer érzése,
a kosárpalánk alatt áll, elherdált gyerekkorom,
ó, énekes ifjú, ó nagyképű, reményteli egomán,

miért kínoz most tűnése, háttérbe vonul
a nyugalom mögött, és a nyugalom fogyatkozik,
türelmetlenség valami új iránt, a nagy iránt,
fogyatkozik az akarat, remény, mint egy üres pohár,

kiittam, és most, most itt vagyok,
várom az áruló csókját, várom az alvók
hogy riadjanak hiába, és aztán
elindulok otthonom felé. Visszavártok?

Mézes Tünde
Önarckép, 2017

Újratanulni a fákat

Interjú Mézes Tünde képzőművésszel

VERESS DÁNIEL

A gyerekkorod egybeesik a digitális kultúra gyerekkorával. – Ezt a legutóbb veled készített interjúban olvastam, az Új Művészetben, Molnár Judit Lilla harmincas éveikben járó alkotókról szóló rovatában. Fontos mondatnak tűnik, mert a digitalizáció, a kultúránk mediális viszonyrendszere láthatóan képzőművészként is foglalkoztat. Sőt, a digitális kultúrához fűződő munkáidból – a Micropædiából, a Template-ből vagy az internet alternatív emlékművének is beillő LO-ból – ma már könnyű lenne tematikus kiállítást rendezni. Mikor kezdted el gondolkodni azokról a gépekről, amelyekkel együtt nőttél fel?

MÉZES TÜNDE

Nehéz megjelölni egy kezdőpontot vagy egyáltalán körülhatárolni, hogy mi is az a téma, amivel foglalkozom. Sokszor annyira benne van az ember, hogy nem látja kívülről, objektíven, hogy mit is csi-

nál valójában. Nekem kifejezetten sokáig tartott, mire megfogalmaztam, milyen összefüggésben állnak egymással a munkáim. 2022-ben a Kisteremben volt kiállításom, ami előtt az egyik kurátorral, M. Kállai Katával beszélgettünk, és ő világított rá – egy mellékes megjegyzésével –, hogy valójában a medialitással és médiumokkal foglalkozom. Ez persze nagy témakör, és triviálisnak hat, de akkor derült ki számomra is, hogy igazából a kommunikáció érdekel. A munkáimban pedig azal kísérletezek, hogyan és mit lehet átadni. Ezekbe a kísérletekbe persze mindenféle médium belefér. Az internet és a digitális kultúra is így jön a képbe. De ezek a munkák nem állnak össze egy sorozattá, amit tudatosan építettem volna fel. Organikusan jöttek egymás után. Ami szerintem állandó, az a kísérlet, a határfeszítés. És így mindig jön valami újabb ötlet arra vonatkozóan, hogyan lehetne megnyitni mélyebb tartalmakat.

Kevesen fektetnek be annyi szellemi munkát a képzőművészetbe, mint te. Azt hiszem, mindennek előtt ezzel az átgondoltsággal, filozofikussággal tűnsz ki a fiatal alkotók közül. Az előbb szóba hoztad a határfezesegetést. Ezt az intellektuális tekintetben lezáratlan, kérdésekkel teli témák felvállalásában és a folyamatos visszakérdezésben látom kifejeződni nálad. Melyek voltak a legfontosabb válasszok, amelyekre alkotás közben jöttél rá?

A kérdések jobban érdekelnek, mint a nagy megoldások. Nem is hiszek abban, hogy valamilyen dilemmát majd én fogok lezárni. Szoktam is úgy érezni, hogy „jó, hát ez így nem tart sehova”, de aztán meg azért látom, hogy de, azért ez vezet valahova. És bízom is benne, hogy legalább közelebb kerülök valamihez, amit sosem érek el... Ezek a kutatások öngerjesztő, nyílt folyamatok, és nincs rajtam az a teher, hogy a végükre kell érnem, le kell zárnom őket. Megvan a szabadságom.

A szabadság megvan, Isten ments, hogy ezt elvitassam! És legyen is meg. De ezek szerint téged nem

frusztrál, hogy a szabadságban benne van az eredménytelenség lehetősége is? Hogy a végén, mondjuk, tíz év gondolkodás után talán el sem jutsz egy konkrét válasszhoz?

Nem frusztrál, inkább felszabadít.

Mindig is könnyen elfogadtad, ha nem értesz valamit, vagy ezt is meg kellett tanulni?

Megfigyelőtípus vagyok. Előfordulnak helyzetek, amelyekben meg sem szólalok, inkább megvárom, amíg egyszer csak vagy bebizonyosodik az elméletem, vagy nem. Ez szerintem onnan ered, hogy a mi generációnk olyan közegben nőtt fel, amiben nem lehetett kérdezni. „Ha hallgattál volna, bölcs maradtál volna” – hányszor hallottam! Nos, én nagyon bölcs voltam. De valahogy sosem zavart, hogyha valamit nem teljesen értettem. Ezeket a lyukakat ki lehet pótolni kreativitással. Hogyha valamit nem értesz, akkor abban sok potenciál van, olyan összefüggésekhez vezethet, amire más még nem gondolt. Valahogy ebben a nem tudásban, nem értésben sok lehetőséget látok.

Termékeny tudatlanság?

Igen, fontos az, hogy mindig nyitottak maradjunk. Lehet, hogy mégsem úgy van, ahogy gondoljuk. A teljes tudatlanság viszont veszélyes állapot, hiszen könnyen megvezethetővé válhatunk. Valahol a kettő között kell maradni. Fontos az ismeretszerzés, de kritikus hozzáállással.

Akkor mi mozgat igazán alkotóként? Úgy is kérdezhetném, hogy mi motivál arra, hogy 2025-ben Magyarországon képzőművészettel, konceptuális művészettel foglalkozz? Azt már tudjuk, hogy nem a kérdések megfigyeltése.

Világos, hogy nem is az, hogy majd ezeket a munkákat el fogom adni. Nem valakinek készítem őket, nem is egy kifejezett közönségnek, inkább a bemutatás kedvéért. Az mindenképpen motivál, hogy élvezem a munkafolyamatot, szeretek különböző anyagokkal dolgozni. A plasztikakészítés meditatív munka, ami közben erősebben érzem a jelenlétem. Az olyan helyzetekre gondolok, amikor összekeverek valami port vízzel, beleöntöm egy formába, és abból tárgy lesz. Izgalmas, hogy

tárgyakat hozhatok létre, és azokat újra és újra átrendezhetem egymáshoz képest. A folyamat tartja bennem a lelket.

A legjobban azonban talán az ösztönöz, hogy a következő kiállítás lebeg a szemem előtt. Hogy az milyen jó lesz, amikor összerakom az elkészült munkákat, és látni fogom együtt, amit elterveztem. Hogy abban a térben fogok sétálni. Egyébként a kiállítótereket mindig megmodellezem előzetesen a számítógépen, mert így látom a műveket egymás mellett, és el tudom képzelni, miként fognak kommunikálni egymással. Amikor elkészül, és látom, hogy ez olyan lett, mint szerettem volna, az mindig ad egy újabb lökést. Szeretem az érdekes tereket, de végső soron nem önmagukért, hanem a kihívás miatt: az az érdekes, hogyan fogom tudni bevonni, használni őket.

Melyik térben dolgoztál eddig a legszívesebben?

Azt hiszem, mindig az aktuálisban. Most éppen abban, amelyikbe készítem a következő projektemet. Tavaly megkaptam a Smohay-díjat, amivel együtt jár egy szé-

kesfehérvári bemutatkozó kiállítás. A fehérvári múzeum Országzászló téri épületében rendezzük meg, abban a hatalmas emeleti térben, ami az üvegmennyezeten keresztül természetes megvilágítást kap. Nagyon mozgatja a gondolataim. Azon dolgozom, hogy valamiképpen bevonjam a játékba a terem betonoszlopait.

Szerettem még az ISBN első, Víg utcai termét is. Jól passzolt a Micropædiához, egy föld alatti szerverszoba hangulatát tudta kölcsönözni az installációnak. Persze a Szabadság híd pesti hídfőjénél álló Vámszedőház szintén fantasztikus volt a kicsi szobákkal, a szűk lépcsővel, a Dunával. Ott Magyar Zsuzsival és Varga Ádámmal állítottunk ki közösen. De egyébként itt, a Hajnóczy utcában, a mostani műtermemben is volt már kiállításom, ugyanis ez a tér artist-run kiállítóhelyként működött PINCE néven 2014 és 2023 között. Egy baráti társaságból formálódott csapattal rendeztünk itt kiállításokat, elsősorban fiatal, pályakezdő művészeknek, olykor-olykor magunknak. Rengeteg tapasztalatot szereztem az együttműködések során,

és igazán avatott volt már a szemem, amikor saját projektet mutattam itt be. Tudtam, hogy mi működik a térben és mi nem.

Ha kifognád az aranyhalat a Dunából, és olyan kiállítási helyszínt kérhetnél tőle, amelyet csak akarsz, mit mondanál neki?

A Kiscelli Múzeum templomtere régi, nagy szerelmem. De foglalam sincs, mit kezdenék vele.

Amikor egy tárlaton dolgozol, akkor a terek kiaknázása mellett lényeges szempont az immerzivitás is? Fontos neked, hogy az installációid körülöleljék a nézőt, hogy egy kicsit elveszhessenek benne?

Az „immerzív” trükkös kifejezés. Az utóbbi időben sokat hallottam olyan projektek kapcsán, mint például amit Nemes Márton készített a Velencei Biennáléra. Ennek nyomán most az jut eszembe, hogy ha egy kiállítás „immerzív”, akkor előttenek az ingerek. Lekötik az érzékszerveimet. Szóval ha így értjük, akkor nem törekszem az immerzivitásra. Pont, hogy inkább igyekszem kevésbé ingerelni a nézőt, és olyan munkákat létrehozni, amelyek fókuszált figyel-

met igényelnek. Aztán hogyha sikerül valakit átrántani ebbe az állapotba, és nagyon figyel arra, amit mutatni szeretnék neki, tehát aktívan viszonyul a kiállítás-hoz, akkor akár még immerzív élmény is lehet egy installációm.

Egyre nehezebb dolgod van. Minél többre képesek a telefonok, annál kisebb és kisebb szilánkokra török a figyelem.

Tudom, küzdök is azzal, hogy nagyon ritka az a figyelem, amire építeni próbálok a munkáim. Naiv lesz, amit mondok, de milyen jó lenne, ha a művészet a figyelemhelyreállításban is közreműködne. Egyébként van abban egy kis szándékosság, hogy sűrűn utalok a természetre és a fákra. Ha lehet hinni a környezetpszichológusoknak, akkor a természetben eltöltött idő és egyáltalán a növények látványa, a zöld szín segít helyreállítani a figyelmet.

Mióta emelsz be fákat a munkáidba?

Valójában mindig jelen voltak. Metaforaként viszont az *On the first page* című kiállításon, 2020-ban használtam először. Ez volt az a

tárlat, amit az ISBN-ben rendeztem, és a *Micropædia* mint központi installáció mellett kiállítottam egy öreg, kiszáradt bonsait is. Illetve szerepelt ugyanott egy hamis falinaptár, *A könyvtáros nap-tára*, amit egy szép gesztenyefa fotói illusztrálnak. A naptár azért volt hamis, mert megbolygattam. Az évszakok és a hónapok nem idő-, hanem ábécésorrendben következtek egymást, de még a betűvel kiírt napok is ábécésorrendbe kerültek. Teljesen használhatatlanná vált, de azt gondoltam, hogy könnyű lesz felfejteni a turpisságot azoknak, akik látják. Végül csak kevesen jöttek rá.

A fák a kommunikáció szempontjából is foglalkoztatnak. Több értelemben. Egyrészt, ugye, szeretjük azt képzelni, hogy az emberi kommunikáció szerkezete a fákéra hasonlít a gyökérszettel, a törzzsel és a lombkoronával. Ez a metafora azonban legalább annyiban téves, hogy maguk a fák – amennyire meg tudjuk fejteni – gombafonalakkal, micéliumhálózatokkal kommunikálnak. A gyökér-törzs-lomb tagoláshoz képest ez nagyon más, úgy fogalmaznék, hogy egy anarchikus

Micropædia, 2020

rendszer. Ráadásul az egész nemcsak kettős, hanem rejtélyes is, keveset tudunk valójában arról, hogy a fák miként osztanak meg információkat egymással. Mindezenekre nem úgy, ahogy azt mi elképzeljük. A fametaforát rengeteget használjuk komplex rendszerek leegyszerűsítése és megértése céljából. Csakhogy ez a folyamat visszahat a fákra: őket is egyszerű, hierarchikus, kiismerhető rendszereknek tekintjük.

Faszerkezeteket az installáláshoz is gyakran használsz. Milyen fajtákkal szeretsz dolgozni?

Keményfákkal, tölgygel, bükkal. De emlékezetesen szép volt az a borovi fenyő rétegelt lemez is, amit a prágai *A tree without leaves* című kiállításon használtam. Szerettem a mintázatát. Érdekes volt, ahogy feltárult az erezte, miközben lehántották körkörösén, spirálisan a rétegeket a fenyőről, kiterítve a hengert síkba, és láthatóvá téve az ismétlődő mintázatokat. Kiterült a fa, mint egy térkép.

Biztosan szembejön veled is néha az a verssor Nemes Nagy Ágnestől, hogy „Tanulni kell. A téli fákat.”

Hogyan töltöd meg értelemmel ezeket a szavakat? Mit szeretnél megtanulni a fáktól?

Szerintem benne van ebben a megfogalmazásban, hogy a fákat is lehetetlen teljesen megérteni. Csak elfogadhatjuk, hogy nem értjük a működésüket, és ez teljesen rendben van így. Megfoghatatlan, ahogy élnek, és inkább csak csodáljuk őket.

Sok munkádat feliratozod. Többnyire egy-egy fogalmat, legfeljebb egy mondatot tüntetsz fel rajtuk. Úgy figyeltem meg, hogy a mondatok vagy bölcsességek, vagy olyan rövid és obligát szövegek, amelyek egyébként csak gépiesen szokott végigfutni a tekintetünk. A *Micropædia* zavarba ejtő, egyszerűre kinyitott könyvre és laptop-ra, de igazán egyikre sem hasonlító objektjein olvasható például az, hogy „Save the past for the future.”, de az is, hogy „Please consider the environment before printing this email.” Lehet, hogy rossz irányba sodortak a gondolataim, de nekem úgy tűnik, hogy ezek a feliratok valamiféle kapaszkodót jelentenek az installáció létrehozása során. Igen is, meg nem is. Egyrészt

valóban pofonegyszerű vagy erős állításokat választok ki. Másfelől mindegyik jelenthet homlokegyenest mást is. Például erre, hogy elvegyem az állítások élet a kontextusváltással, kifejezetten töreksem. Azt szeretném, hogy vegyük észre, nem minden azt jelenti, amit mondani akarnak vele. Éppen a DLA-értekezésemet írom kép és szöveg viszonyrendszeréről, és a kutatás alatt is az volt az egyik legfontosabb megállapításom, hogy a szöveg pont ugyanolyan labilis, mint a kép. Művészként vagy művészettörténészként, esztétaként arra használjuk a szövegeket, hogy egyértelműsítsük, leírjuk, elemezzük az alkotásokat, pedig könnyen lehet, hogy végül másképpen fogják érteni a szavainkat. Tériszonyom is van azért, mert semmi sem biztos, és bármi jelenthet bármit. A tériszony viszont együtt jár egy játéktér kialakulásával. Játsszani is lehet a képek és szövegek találkoztatásából születő helyzetekkel.

Vagy ironizálni velük. A felirataidnak enyhén fanyar íze van, és előfordul, hogy a látványnak is. Nehéz például elnyomnom a kaján mo-

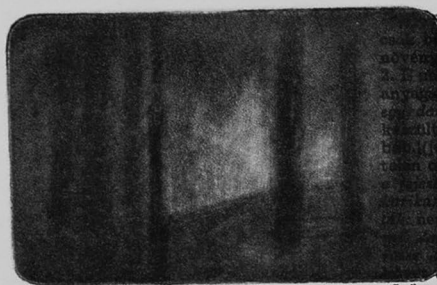
solyt, amikor látom az üveg mögé beszorított, meglapított földgolyót a Body of Revolutionról készített fotósorozatban. Ironikus alkotónak tartod magad?

Én vagyok ilyen, és átszivárog a munkáimba is. Tudatosan azonban csak ritkán használom az iróniát.

Feltűnő, hogy a konceptművészek többsége a gondolati munkán és az installáláson felül következetesen használ klasszikus technikákat. Valaki fest, valaki szobrászkodik, a legtöbben talán rajzolnak. Te grafikákat készítesz.

Igen, és akvarelleket is. Ez utóbbi határtechnika, lényegében még grafika. De megvan benne a festés és a valami szép létrehozásának az öröme. A jelenlét élménye, miközben az ember keze alatt formálódik a kép, és közvetlenül hatással van rá.

A konceptművek készítése és a grafika párhuzamos és egyenértékű folyamatok? Vagy a grafikáid inkább a konceptműveid kishúgai? Nálam azért van hierarchia, de igyekszem lebontani, átjárhatóvá tenni. A konceptuális installációk – ezeket egyébként magamban ki-

1. Kemény, vastag törzsű, ágakat
magas, fontos magasságban fejlesztő fás szárú
növény. Az erdő *Lk*; lombos *Lk*; felmászik a *Lra*.
2. Kemény törzsének és ágainak (feldolgozott)
anyag. *Lból* van; *Lval* fát. *Sz*: olyan, mint
egy domb ~: érzéketlen, közönyös. 3. Fából
készült tárgy, alkatrész. A *leő* *Lja*. [Sp Teke-
hegy] (közékt.) ~ lámpakar. 4. Isk. biz. Elég-
telen osztályzat. *Lt* kapott. *Sz*: nagy *Lba* vágja
a *Lt*-t: nehéz vállalkozásba fog; *Lból* vas-
tagnak képtelen állítás; nem olyan *Lból* farag-
ták, nem olyan (akármilyen) természetű ember;
nem *Lt* terem?: kicsoda v. mi lehet (ez)?;
nem *Lt* tesz a tűzre: vmi csúnyt, vmi rosszat
tűzre; *Lt* lehet vágni a *Lt*-t: nagyon béke-
tűző; maga alatt vágja a *Lt*: saját magának árt;
nem látja a *Lt*-t az erdő: a részletekben el-
veszve nem találja meg a lényegét. [fgr]

hegy¹ fn 1. A dombnál magasabb (és mere-
dekebb) földfelszíni kiemelkedés. A ~ekben
lakik, él stb.: hegyes vidéken l., é.; ~nek föl:
a hegyen fölfelé. [nép Domb, [nép Szőlőhegy.]
irod.: A ~ leve; bor. 2. tűző Nagy halom, rakás
vmiből. [?fgr]

Az élet a létezésnek az a formája, melyet az anyagcsere,
a növekedés és a szaporodás jellemez (részlet), 2014

talált vagy eltervezett műveknek nevezném a legszívesebben – nagy lélegzetű munkák. Sok minden be-
léjük fér, de nem minden, és ami
nem, az néha a papíron jelenik meg.

Hogy érted azt, hogy nem fér bele?
Többnyire az marad ki az installá-
ciókból, ami eleve más. De előfor-
dul, hogy az installáció keretében
együttműködik a kettő. Mondjuk,
az *Ide még jön valamin*, a Kiste-
remben megrendezett kiállításon
is volt egy akvarellsorozat, ami ki-
egészítette az installációt, és sze-
rintem ott egészen egyenrangú
félként kezeltem a kettőt. Miköz-
ben dolgoztam az installáción,
már tudtam, hogy szeretnék hoz-
zá egy akvarellsorozatot is. Itt
fontos volt, hogy a vízfestmények
képi minősége – a viharos égen
úszó felhők gomolygásából ki-
bontakozó textúra – elhatároló-
dott az installáció és a monokróm
türkizkék háttér sima felületeitől.

Aki foglalkozik akvarellfestés-
sel, az észreveszi, hogy magától
létrejönnek felhős felületek a pa-
píron, hogyha nem figyelünk.
Ha túl sok vízzel dolgozunk, a pa-
pír könnyen felhullámosodik, és
az árkokban tócsák keletkeznek.

A víz pedig kiviszi a pigmentet a
tócsa szélére, és ott létrejön egy
világosabb folt, a széle felé erősö-
dő kontúrral. Egy kis zárvány.
Ezekkel a folyamatokkal játszot-
tam és manipuláltam, visszatöröl-
tem, megszáritottam, újrazivez-
tem, és így jöttek létre ezek a
felhők. De hogy közben meg ben-
ne volt az is, hogy meg kell hozzá
figyelni a felhőket, hogy az tényleg
felhőszerű legyen, mert magától
mégsem egészen olyan. És ez egy
nagyon érzéki játék volt ott a papí-
ron, míg az installáció fejmunka.

*Általában is az a tapasztalatod,
hogy a konceptmunkák tervezése,
felépítése intellektuális tevékeny-
ség, a grafikakészítés pedig érzéki?*
Máshogy tudom megfogni a kü-
lönbséget. Az installációkat előre
ki kell találnom, el kell terveznem,
utána viszont egy kivitelezési fo-
lyamat fut végig, amikor én már
tulajdonképpen csak egy munkás
vagyok. A saját koncepcióm mun-
kása. Ezzel szemben az akva-
rellek készítése kreatív folyamat.
Az történik, amit ott, a papíron
csinálok. A nagyobb installációk-
ban, illetve sokszorosító grafikai
műveknél több áttét van. Az alkotó

sokáig nincs közvetlen kapcsolatban a műtárggyal, hanem a dúcon, öntőformán, szerkezeteken dolgozik, és csak bízik abban, hogy a levonat, öntvény vagy installáció megfelel majd az elképzeléseinek.

Melyik munkád készítése közben voltál a legszabadabb?

Amikor az önarcképemen dolgoztam. Stuttgartban készítettem, amikor Erasmuson voltam. Egy hét papírtekercsből álló, tollal készített munka. Az volt a koncepció, hogy csinálok magamról egy szelfit, majd a digitális kódját ki-nyomatatom, és kézzel átmásolom hosszú, japán papírtekercsekre. A több hónapig tartó folyamat nagyon felszabadító volt, mert nem

volt több dolgom, mint hogy bemegyek a műterembe, és másolom a „szöveget”. Egyformán volt alázatos tevékenység és öncélú is. Igazából nem kellett különösb-
ben koncentrálnom a munkára, hanem közben tudtam más-
son gondolkozni, és mégis le volt köt-
ve a kezem. Megnyugtató volt. Miután kikerült néhány lap a falra, láttam, hogy izgalmas lesz az eredmény, és a befejezett lapok lendületet adtak a következőhöz, míg végül elkészült mind a hét.

A képzőművésszel a krisztinavárosi Hajnóczy utcában, a műtermében beszélgettünk, 2025 júliusában.

Mézes Tünde
Concrete Statements, 2024

Falu és regény

Kovács Dominik, Kovács Viktor, *Lesz majd minden*, Európa Könyvkiadó, 2024

A színpadi (társ)szerzőkként ismert és elismert Kovács Dominik és Kovács Viktor első regénye vállalásaiban a 19. század polgári regényeit idézi meg. A *Lesz majd minden* ugyanis a főszereplő, Balogh Simon életét áttekintve kísérli meg ábrázolni az Égetthalom nevű fiktív faluban élő és gazdálkodó Balogh család történetét, az égetthalmi események elbeszéléséből pedig Magyarország történetének körülbelül a kiegyezés és a nagy gazdasági világválság közti fejezetei bontakoznak ki. A klasszikus családragényekhez hasonlóan ezúttal is tetten érhetjük a feltörekvés, a sikert követő konszolidáció, majd végül a hanyatlás szakaszait, a *Lesz majd minden* esetében mindezt a főszereplő életébe sűrítve. Így a pénzkeresés vágyától hajtva még Amerikát is megjáró Balogh Simon szorgalma kifizetődik, majd néhány szerencsés véletlent a saját javára fordítva az égetthalmi

társadalom periferiájáról a falu módosgazdájává emelkedik. Ezt követően természetesen sor kerül a főhősre zúduló csapásokra is, előbb a huszadik század Égetthalmot sem elkerülő viharai, valamivel később pedig családi tragédiák képeiben.

A falu mint helyszín és téma kitüntetett szerepet foglal el a magyar irodalom történetében. Jóllehet a *Lesz majd minden* fűl-szövege „mesésen mágikus” regényt és Gabriel García Márquez nevét emlegeti, azonban a regény – ahogyan azt az eddigi recepciót alkotó szövegek majd’ mindegyike siet leszögezni – sokkal inkább az elmúlt százötven év magyar faluregényeinek hagyományában látszik állni. Mikszáth és Móricz nevének elkerülhetetlen említése mellett utalhatunk Oravecz Imre, Borbély Szilárd és Milbacher Róbert közeli múltban megjelent műveire, de ide sorolhatjuk Vass Norbert szintén tavaly megjelent,

Kappanfölde című prózakötetét is, amely a *Lesz majd minden* világtól nem is túl távol, egy somogyi faluban rendez be cselekményének terét.

A Kovács ikrek regényében elbeszélte történet döntő hányadának otthont adó Égetthalom ugyanis a valahol a Közép- és a Dél-Dunántúl határán elhelyezkedő Nádor megye egyik református faluja. A *Lesz majd minden* első száz oldala ezt a falut, illetve néhány égetthalmi sorsán keresztül a település múltját mutatja be, Balogh Simon története voltaképpen csak a negyedik fejezetben kezdődik el. A mű első szakaszában esik a legtöbb szó a kikísérés szertartásáról is. A különös, minden évben halottak napja táján megrendezett eseményt, bár neve a temetésre látszik utalni, valójában inkább annak inverzeként írhatjuk le. A kikísérés alkalmával ugyanis a falu egy-egy portáján vendégül látják az elhunyt falusiak szellemeit, legyen szó a még élők által egykor ismert családtagokról vagy olyan, már több emberöltő óta a föld alatt nyugvó személyekről, mint amilyen a falu alapító „ősöreganyja”, nemes Aradi Erzsébet

Gizella. A kikísérés során hazalátogató lelkek néha meglepően cselekvőképesnek bizonyulnak: még az sem lehetetlen, hogy egy elhunyt égetthalmi egy élővel alapítson családot.

Ez a különös szertartás Égetthalom bemutatása mellett igen alkalmas a mű Égetthalomra fókuszáló, illetve a családregegy műfaji jegyeit kidomborító része közti, sok szempontból egyenetlen kapcsolat szemléltetésére is. A kikísérés a mű első részében még Égetthalom egyedi couleur locale-jának legfontosabb komponenseként jelenik meg, azonban a felnőtt Balogh Simon életpályáját bemutató fejezetekben, bár olykor felbukkannak, az egykori lakóhelyükre visszatérő kísértetek jelenléte már egyáltalán nem hangsúlyos. Hasonlóan jellemezhetjük a harmadik fejezetben kulcsszerephez jutó testvérpárt, a Pusztujkát is. Az egy szemén és egy fogon osztó testvéreket különös megjelenésük, rigolyáik és az általuk használt egyedi, már-már bibliai nyelv a *Lesz majd minden* karakteres szereplőivé avatja, azonban a fejezet végén a Pusztujkák eltűnnek, és a regény későbbi fejezete-

iben már csak egy-egy pillantás erejéig bukkannak fel. Végso-
ron tehát a testvérpár a *Lesz majd minden* cselekményében betöl-
tött szerepe igen röviden össze-
foglalható: A Pusztujkák mosto-
hán bánnak Balogh Simonnal,
majd a barátságtalan körülmények
miatt elégedetlen fiút egy fához
kötözik, és magára hagyják.

A *Lesz majd minden* falu- és
családtörténet, ám nem egyszerre,
hanem egymás után, ebben a sor-
rendben. Családragény és vázlatos
falurajz, hiszen az első fejezetek-
ben inkább beszélhetünk egymás-
sal hol lazábban, hol szorosabban
összefüggő, az anekdotától az el-
beszélésig nyújtózó terjedelmű
szövegek láncáról. Az első száz ol-
dalt követő fejezetekben már egy
klasszikus családragény szerkeze-
tét látjuk kibontakozni, azonban a
regény második része csak kevésbé
épít az előrevetett információkra,
mind a falu, mind Égetthalom kör-
nyezetének esetében.

Általában, Égetthalom és a
külvilág, illetve a falusiak és a
19-20. századi Magyarország vi-
szonya meglehetősen különösen
alakul. Kezdetben úgy tűnik, a du-
alizmus évtizedei csak a regény-

ben elbeszélte események heve-
nyészett tablójaként szolgálnak,
a cselekményidő kijelölése inkább
jelzésértékű, leginkább a kor tár-
sadalmi és technológiai viszonya-
inak keretét határozza meg. Per-
sze a település
életének ez a
különös rendje
egyáltalán nem
jelenti azt, hogy
a falu hermeti-
kusan el lenne
zárva a külvilág-
tól. A faluhoz
közeli – szintén
fiktív – kisváros-
ban, Benedek-
váron szövetkezik először Simon
és a regény talán legfontosabb
mellékszereplője, Bene Gábor. De
az Égetthalmon kívüli világhoz
kötődik a Balogh család meggaz-
dagodása is: Balogh Simon elbók-
lászik a faluból, így találkozhat
azokkal a bolgárkertészekkel,
akiktől ellesi az üvegházaz zöld-
ségtermesztés titkait. Balogh Si-
mon amerikai kalandjának végén
fény derül arra is, hogy a falu ha-
tárain belül máshogyan telik az
idő, mint a külvilágban. A regény
fordulópontjai tehát az esetek na-

gyobb részében annak köszönhető, hogy az egyik főbb szereplő elhagyja Égetthalmot, viszont a külvilág, vagyis a 19. és 20. század Magyarországa kívül marad a falu határain.

1914 nyarán azonban váratlanul feltűnik Égetthalmon a Szarajevóban meggyilkolt trónörökös-pár. A halott Habsburgok a kikísérés szertartásának során jelennek meg, amelyre ebben az évben rendhagyó módon nem ősszel, hanem júniusban kerül sor. Ez a különleges esemény, az egyetemes történelem egyik fordulópontjának és a falu sajátos hagyományának összekeveredése jelöli a település és a külvilág eddigi viszonyának felbomlását és a korábban egyedi módon működő idő megtörését is. A néhány évvel később Égetthalmot is elérő vörös- és fehérterror megjelenítése viszont már jóval kevésbé bizonyul kidolgozotttnak.

Pedig kissé mintha a történelem alakulása is a továbbra is külön úton járó Égetthalom képének ágyazna meg. Az első világháború lezárulását követő másfél év rendkívül bizonytalan és mozgalmas időszaka során tucatnyi ké-

részállam bukkan fel és enyészik el, így nem is kell teljesen elrugaszkodni a valóságtól, ha azt feltételezzük, Égetthalom sorsa rövid időre más irányba kanyarodik, mint az országé. Azonban a *Lesz majd minden* Égetthalma ezekben az években leginkább az ország kicsinyített mására hasonlít: az őszirózsás forradalom nyomán Égetthalmon megalakul és földosztást kezdeményez a Balogh Simont is a tagjai között tudó helyi Nemzeti Tanács, majd az orosz hadifogságból kommunistaként hazatérő Bene Gábor kaparintja meg a hatalmat, végül pedig bevonulnak a faluba a Léderer Gusztáv vezette különítményesek, és a megtorlás során brutális kegyetlenséggel végeznek Bene Gáborral. Könnyen lehet, hogy Égetthalom mint helyszín is karakteresebb körvonalakat kapott volna, ha a település a nagy történelmi események közepette is megőrzi egyedi vonásait, és a helyszelleme egyenletes aktivitással működik tovább.

A *Lesz majd minden* első fejezetének egyik mondata értelmezhető annak kinyilvánításaként, hogy a regénynek több narrátora

is van. Ez, bár lehet egyszerű célzás is arra, hogy a regényt két szerző jegyzi, egyúttal rámutatni látszik a narráció változékony természetére is. Valóban jellemző ugyanis a regény nyelvére egyfajta többszólamúság, de nem egymást szabályos időközönként váltó vagy egymással valamiféle dialógusban álló narrátorokról beszélhetünk, sokkal inkább az elbeszélői hang kevésbé következetes működéséről. Míg a narrátor néha, némileg a Márton László *Hamis tanújában* megismert elbeszélőre emlékeztetve, az egész égethalmi faluközösség kollektív tudatával felvértezve, illetve abba bezárkózva nyilvánul meg, addig az olvasóihoz ki-kiszóló mindentudó narrátori hang megjelenésére is találunk példát. Utóbbihoz köthetjük azokat a szentenciaszerű mondatokat is, amelyek sajnos meglehetősen kitüremkednek a *Lesz majd minden* szövegéből: „A nép nem felejt, mindenkiről megjegyzi, kicsoda.” (278)

Feltűnő, hogy igen kevés párbeszéd kap helyet a regényben, a narrátor többnyire a belső fokalizáció elbeszélői technikájához folyamodik, ráirányítva ezzel

a figyelmet az elbeszélői hanggal kapcsolatban felmerülő kérdésekre is. A többes szám első személyben megszólaló narrátor olykor bennfentes tanúságtevőként nyilvánul meg, majd nem sokkal később éppen saját megbízhatatlanságára, másodkézből származó információira hívja fel a figyelmet: „Nem voltunk ott, csak ott voltunk, ahol mesélték [...]”. (20) Egy megbízhatatlan narrátor egyáltalán nem állna távol Égethalom világától, mégis nehéz így tekintenünk egy olyan elbeszélőre, aki bizonyos szöveghelyeken szociográfiákat idéző módon számol be a földeken végzett munkák folyamatairól. Más tekintetben is jellemző egyfajta kettősség az elbeszélőre. Bár a cselekmény idejeként egészen pontosan meghatározható a 19. század utolsó, illetve a 20. század első harmada, azt, hogy a regény narrátora melyik időpontból szólal meg, már nem lehet egyértelműen megállapítani, jöllehet a narrátor többször is igyekszik elkülöníteni a történet és az elbeszélés idejét: „Nehogy azt képzeljük el, hogy a mi öreganyánk úgy öltözködött, mint a mai nemes-

asszonyok, hogy selyembrokát, meg díszes viganó meg berlinerkendő, nem.” (33)

A regény első fejezeteiben a Kovács-ikrek nagy műgonddal ácsolnak díszletet a falu különleges múltjából és szokatlan jelenéből, hogy aztán a mű gerincét képező közel négyszáz oldalon a főszereplők csak elvétve használják ki az így adódó lehetőségeket. A *Lesz majd minden* első száz oldalán található „előjátékok” – mint arra kritikájában (Pikli Natália, *A magyar falu szellemei*, <https://www.prae.hu/article/13876-a-magyar-falu-szellemei/>) Pikli Natália is felhívja a figyelmet – ötletesen és nem csekély hagyománytudattal írják át, illetve újra az európai kultúrtörténet néhány epizódját és szereplőjét. Gyorsan kiderül azonban, hogy a kötet erényeiből megképződő tökeszerencsétlenül koncentrálódik a mű első fejezeteiben, a regény Égetthalmot feltérképező és a Balogh családra összpontosító része között feszülő távolságot pedig csak növeli az elbeszélői hang sokszor egyenetlen működése.

Nem hagyhatjuk ki a *Lesz majd minden* erényeinek lajstromából

azt az egyszerre ironizáló és részvevő hangot, amely a falu legalacsonyabb státuszú lakóinak leírásakor lép működésbe, illetve az amerikasok sorsának felvillantását sem. Utóbbi azonban, amellet, hogy biztos kézzel nyúl a magyar történelem egy, szépirodalmi eszközökkel csak kevésbé feldolgozott eseménysorozatához, ráirányítja a figyelmet a regény és a történelem különös viszonyára. Amíg a mű korai szakaszában, amikor Égetthalom sajátosságai kerülnek előtérbe, a falubeli események még inkább ellenpontoszni látszanak az országban történeteket. Így például az Égetthalomra Amerikából visszatérő Simon meglepve fedezi fel, hogy a Magyarország kifordított másaként működő faluban lassabban telik az idő, mint a külvilágban. Az idő és a cselekmény előrehaladtával viszont mindinkább háttérbe szorulnak a Nádor megyei falu egyedi szabályai, ezáltal a korábbi görbe tükör tükörré szelődül, az Égetthalmon történtek az országos események kisebb léptékben ismétlődő másolatai. Összességében Égetthalom egyedi tulajdonságai néha kifejtetlenül, az ezek-

ből a tulajdonságokból adódó lehetőségek pedig nagyjából kihasználatlanul maradnak, így azok a szöveghelyek, amelyek az első fejezetek lapjain még izgalmas kavalkád érzetét kelthetik, az egész művet vizsgálva már in-

kább felsorolásszerűen hatnak. A fentiek következtében hiába találunk számos példát mind az írói világteremtés, mind pedig a cselekményszövés sikeres aktusaira, a kettő között sokszor nem jön létre szerves kapcsolat.

Kőhegyi András

A tapintható csendek anyja

Horváth Florencia, *Hiátus*, Kalligram, 2025

Horváth Florencia neve nem ismeretlen a kortárs magyar irodalmi palettán. Visszatérő szerzője sok rangos online és nyomtatott folyóiratnak. Költői hangja egyedi, vérfrissítően hat. Első, *Hiátus* című kötetének több versével is találkozhatott már a közönség jóval annak hivatalos, áprilisi megjelenése előtt, ugyanis a költő Karády Gergővel, a Sorbonne Sexual énekes-dalszerzőjével közösen, 2023-tól kezdve töretlen sikerrel viszi színpadra a szövegekből készült, *Valójában senki* című zenés előadásukat.

„Felnőveszt magából, aztán egyszer csak eltűnik, de az ől biz-

tonsága rendre feldereng” – az Áfra János által írt fülszöveg azonnal rátapint a mű lényegi egészére, amely az édesanya elvesztése köré épül – a hiány, az emlékezés és a lírai én önreprezentációja vezet végig a szövegeken, de a *Hiátus* közel sem csak a traumafeldolgozást helyezi középpontba, a kötet tudatosan strukturált, tematikus egészként született meg. Nem harsány, nem próbál „fontos” lenni – épp ellenkezőleg: visszavonul, hagyja, hogy a szünetek, a kimondatlanság, a szétcsúszó gondolatok tartsák össze. Olyan, mint amikor valami épp elillanni készül, mégis megpróbáljuk megnevezni.

Gerincét három ciklus alkotja, amelyek a kötet egy-egy versének címét viselik. A *Fehér sziklák* a gyermekkori emlékek forrása, a tapasztalás lelőhelye. Egy nyolc-éves kislány realizációjának kezdete, egy gyászfolyamat első lépése („a közös sírban is elválaszt / a koporsók fala, így nem hallani a fogvacogást. Pedig én szó vagyok.” [Higany vagyok, fény vagyok, csik vagyok, mész vagyok, föld vagyok]). A természeti jelenségek, visszatérő emlékképek egy halvány, épp-hogy látható alakká öltöztetik az anyát, aki felé szüntelenül árad a szó („Látod, anyám, akkora erővel ragaszkodom a bizonytalanhoz, mint / egykor hozzád. Tolna el magától, de futok utána, rendületlenül.” [Nyitott szemek]).

A családtagok általi magára hagyatottság erős határvonalakat húz („Talált kutyát könnyebb szeretni, mondta nagyanyám, és bezárkózott. / Évekkel később ismertem meg a csontvázat, az elolvadt polcokat,” [Hagyaték]). Az anya elvesztésével szinte párhuzamba állítva jelenik meg az apa karaktere is, aki szépen lassan szintén eltűnik („De már nem jutott eszébe, ami évekkorábban,

nem / mondta, gyere, megyünk a Jézuskához, nem vitt oda a hálószobája / falán függő képhez, nem láttam a fehér sziklákön ülni az imádkozó / reménytelent.” [Fehér sziklák]). Az édesanya hiánya által keletkező lyukak befoltozására tett kísérletek falakba ütköznek, a tragédia beárnyékolja a felnővést, és semmi nem lesz olyan, mint régen („Nyugtalan voltam, nem tudtak elringatni, biztonságban tudni / magam, /bújni akartam, ismerni nyugalma a menedéknek.” [Fehér sziklák]).

A kötet második ciklusában, a *Zuhanó légtornászban* a versbeszélő tovább lépked felfelé a gyász feldolgozásának lépcsőin, azonban itt már megjelenik az én-kép és az otthon definiálásának fontossága. Az önmeghatározás egyik fő szála a ciklus nyitóversében, a Terék Annának ajánlott *Sorközben* üti fel a fejét: „Vagyunk mi, egy páran, az eleve magukra hagyottak, az eleve hiába / küzdők, akik, ha megszólalnak, kisiklik a rend, és új irányba állítja magát. / Akik megváltoztatják a teret, pedig nem akarják”. A történetek elfogadásának kezdete bontakozik ki a ciklus verseiben.

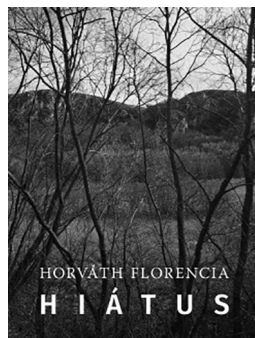
Teret kap a valahova tartozás, az anyához fűződő viszony több, mélyebb rétege, formálódása és az elfogadás kérdésköre is: „Mégis arra vágyom, hogy rám feküdjene, és lenyomjanak a földre, / akkor legalább tartoznék valahová, tapadnék valamihez. Mint mindenki / más, első szeretnék lenni, de a futást megnehezíti, kettőnket viszem.” [Többet ennél]. A víz fontos motívum a versekben, az első ciklushoz hasonlóan itt is megjelenik, a mozgás, az előrehaladás és az anyai emlékek összekapcsolójává is válik.

Ebben a szakaszban, az Össze a labirintus című versben üti fel a fejét egy erős kézbe vett kijelentés, ami túlmutat az anyahiány feldolgozásának folyamatán, és az anya személye mellé, szinte azonos magasságba emeli a verset és a versírást: „Éjszakáikat, hétvégeket, / üres délutánjaikat irigylem, de minden reggel / kinevetem őket, / én ugyanis tudom, mi a vers.” Ezt követően pedig megtörténik a vers lírai énben történő kibontakozása („reggelente gyerek / vagyok újra kertem fái között, és nem én, csak valami bennem legbelül / dúdol, ilyen ez a

versnek nevezett árny, amikor ki-virágzik.” [Szövevény]).

A harmadik, egyben záróciklus, a Zsinórszakadás eltávolodik a megszokottól, folytatódik az útkeresés, újabb lépcsőket lép a versbeszélő. Ezúttal messzebb távolodik: „Indulnom kell jól megszokott partjaimtól, az úton, ami Ithaka / felé vezet. Ezek a harcosok vették be városom. Nem tudom, / milyen hosszú, nem tudom, célomhoz hány ösvény vihet el, de / megtanultam, hogy választani a leghosszabbat kell.” [Hogy elteljen]. Ebben a versben hozza vissza a költő a vizet mint ismétlődő motívumot, ezúttal magzatvíz formájában.

Helyet kap a sorok között a múlttal történő szembenézés, az anya alakjával interakcióba lépő számvetés („Két évtized mocskában fürdök, és te nem ápolasz, anyám. / Persze belőlem nem az lett, amit vártál, ilyenkor mégis kifordulok.” [Annak, aki mindezt]). A megtett lépések és az előregon-

dolások ciklusa ez, egy tudatos önkép kialakulása, amely tisztában van az őt ért dolgok tényével és személyiségformáló hatásával. „Ami elkezdődött, valószínűleg úgy / marad már, de olyan jó volna azért néha levegőt venni. Te súlyos árnyék / vagy felettem, hiába szeretném, hogy miattad ragyogjon a Nap, nem lehet / tovább nyújtani, más irányba kell menni, sinpárt kell váltani.” [Nehézlégzés].

Nincs boldog végkifejlet, a versek úgy folynak tovább az olvasóban, mint az élet maga. A belső útkeresés nem ér véget a ciklus és a kötet lezárultával, nyitva hagyja az újabb utak felfedezésének, újabb lépcsők megmászásának lehetőségét.

A kötet szövegei formailag a próza és a vers között mozognak, szabadverssé állnak össze. A hosszú sorok szinte húzzák, nyújtják a kifejezhetetlen fájdalom néma kiáltásait. A verseket szerteágazó, rendkívül izgalmas és gazdag motívumok és költői képek kísérik, és az olvasó felé is nyúlnak egyszerre. Ami nincs benne, az fáj igazán. A hiány nem pusztán témája ezeknek a versek-

nek, hanem működési elve is. A sorok között nem csupán levegő van – ott húzódik minden, amit nem lehetett kimondani. A távolság, amit tart, nem elutasítás, hanem védekezés. Szólni próbál – de nem biztos, hogy még tud. Vagy akar. Vagy hogy akad olyan, aki meghallgatná.

Horváth Florencia *Hiátusa* mindemellett bevon, leültet, mészél. A költő jól pozicionálja magát, pontos helye van a szövegekben, ahonnan kialakíthatja a viszonyrendszereket és továbbfűzheti mondavalóját. Magabiztosan tartja kézben fájdalmát és a feldolgozási folyamat rétegeit, amelyeket az olvasó elé tár. Nem tudunk nem figyelni rá. A cél mindazonáltal a távolságteremtés, a legfelső lépcsőfok, a gyászfolyamat lezárása. A szerző az anyahiány tapasztalatát fordítja át költői nyelvre, miközben a trauma feldolgozásának állomásait tudatosan szerkesztett versciklusokban mutatja fel. A hosszú sorok, a sűrű képek és a szabadvers forma egyszerre adják meg a gyász elnyújtott, szinte levegőtlen tempóját, és nyitják meg a teret a kimondhatatlan érzések számára. A lírai

én folyamatosan a nyelv határait feszegeti, keresve, hogy a hiány hogyan tehető tapinthatóvá a versen belül.

A *Hiátus* legnagyobb erőssége az egységes koncepció, a gondosan felépített motívumrendszer és a személyes hang bátorsága. Nemcsak egy gyásznapló, hanem egy, a magyar kortárs líra nyelvén megszólaló, konzekvensen végig

gondolt mű, amely képes a személyes veszteséget a kollektív tapasztalat felé nyitni. Ez a kötet nem a gyors katarziszra épít, hanem a fokozatos elmélyülésre. Az olvasótól türelmet és figyelmet kér, cserébe pedig következetesen végigvitt költői ívet ad, amelyben a hiány nem pusztán fájdalomként, hanem formateremtő erőként is jelen van.

Filotás Karina

Mély csend

Kiss Tibor Noé, *Olvadás*, Magvető Kiadó, 2025

„A fénykörbe lépek, apám valahol a sötétben áll, engem néz.” Ezek a szavak mintha kissé előrevetítenék és egyúttal összegeznék is az alapélményét Kiss Tibor Noé legújabb, *Olvadás* című regényének, amely 2025-ben jelent meg a Magvető Kiadó gondozásában. A fokozatosan kibomló, majd szinte észrevétlenül megáradó történetszálak a címben jelölt folyamathoz hasonló módon sodorják magukkal az olvasót.

És valóban, leginkább történet-szálakról beszélhetünk az Ol-

vadás esetében: jobb, ha a koherens történetről, a cselekmények teljes vagy akár részleges rekonstruálásáról hamar lemond az olvasó. A szereplők, a viszonyok, az események ideje, sőt sok jelenet esetében a képek pusztta értelmezése is kihívás elé állít. A regény narrátora egy harmincas éveiben járó, fiatal nő (nevére – Editke – a mű egy igen késői pontján történik csak utalás), akiben a családi traumákat, a múlt és a jelen ingoványos keverékét, részben

lerakódott salakanyagát a könyv első oldalain felkavarja a nagyanyja halála. Életrajzi adatait elejtett mondatokból állíthatja össze az olvasó: „Nyolcéves voltam, amikor visszaköltöztünk a lakótelepről a tanyára, tizenöt, amikor megszöktünk onnan az anyámmal.” (28) Tizenhét év elteltével, nagyanyja temetésén kénytelen szembenézni (azóta gyilkosság vádjával börtönbe zárt) apjával és feldolgozatlan emlékeivel. A nagyanyja halálának képei, a gyermekkor előtolakodó emléketörései összevegyülnek Dorka, a szeretett barátnő (az édesanya új párjának lánya) váratlan és tragikus halálával, a gyász korábbi színezeteivel. A veszteségek, a szerethető vagy épp ambivalens személyek hiánya mögött felsejlik egy még inkább tátongó űr: a sosem volt gyermekkor helye. „Jó lett volna gyerekek lenni”, emlékezik vissza egy ponton a főszereplő. (81) A narrátor párja, a kultúrantropológus Attila mindeközben a hantik körében végez terepmunkát, érzelmileg és fizikailag is távol kerülve a főszereplőtől, növelve benne a szorongás és a magányosság érzetét. A reménytelenül szürke, szibériai

táj visszaköszön a regény borítóján is. „Amikor elmegy, olyan, mintha lassan belepné a hó, vagy elnyelné a köd, a mocsarak kipárolgása”. (14)

Az elbeszélő tizenhét éve nem látta bántalmazó apját, a közelgő találkozás viszont átszakít benne egy gátat, amely mögött emlékek, gondolatok, érzések kavalkádja gyülemlett fel. „Napok óta apámra gondolok, mintha bennem ragadt volna” – fogalmaz. (22) A múlt és a jelen nemcsak a regény áramló szövegében, hanem a karakter sorsában is összekuszálódik: bár ő maga is súlyosan sérült a gyerekkorában, szociális munkásként hasonlóan nehéz sorsú gyerekekért, fiatalokért folytat szélmalomharcot.

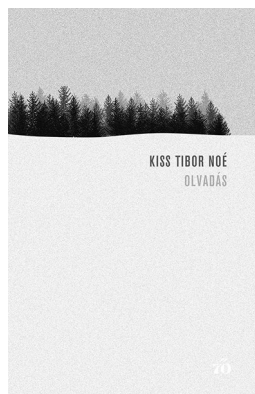
Kiss Tibor Noé regénye magával ragadó módon lazítja fel a tér és az idő klasszikus szerkezetét. Az *Olvasás* ellenáll a hagyományos időrendnek, nem kizárólag retrospektív, legtöbbször nem is lineáris: a főszereplő élményei, gondolatai mint megannyi emléketörés bomlanak ki, szakadnak félbe, majd folytatódnak oldalakkal később. Örövényléshez hasonlóan rántják magukkal és készte-

tik élénk figyelemre az olvasót: minden elejtett kifejezés, mozdulat, benyomás jelentőssé válhat, vagy választ hordozhat a régebb óta nyitva maradó kérdésekre. De nem csak a kíváncsiság és sok esetben a megértés iránti vágy tartja éberen a regény olvasóját: a mű szuggesztív kifejezőmódja, a traumák néhol sejtelmes, néhol pont igen nyers és szókimondó megragadása lehengerel. A körkörös szerkesztett mű lendületét a klasszikus fejezetekre tagolt szerkesztés sem töri meg: néhol egy-egy félkövéren szedett mondat jelzi, vagy inkább sugallja egy nagyobb egység indulását. Nem mintha valami lezárulna vagy éppen elkezdődne a regény szövegében. Az olvasó nyugtalanul, sokszor lélegzetviesszafojtva vár, keresi az összefüggéseket, összetartozó jelölőket és jelölteket.

„Álomképek váltják egymást...”
(35) Az egész művet áthatja egy álomszerű, lebegő hangulat, melyben a látomás és a valóság képei elválaszthatatlanok, egybefolynak, összeolvadnak. Az Olvadás olvasva az a benyomásunk támadhat: mintha a főhős is egy filmszalagon nézné saját életét,

annak előtolakodó képeit. Több ponton hangot is ad a tehetetlenség, az emlékeknek való kiszolgáltatottság érzésének: „a saját kiállításomra ébredek, az álmaim nem hagyják, hogy normális életet éljek”. (44)

A narrátor tudattalan- és tudatfolyama uralja a regény szövegét, melyet azonban időnként többé-kevésbé megszakít két másik naplószerű hang. Ezek egyike valóban a műfaj egy mintapéldájaként tűnik fel: a Szibériában kutató Attila terepnaplója. Ezek a beékelődő szövegrészletek mind tipográfiailag, mind nyelvezetüket tekintve élesen elkülönülnek: rendezett, sokszor már-már léletszerűtlenül részletes naplóként nyitnak ablakot a tajga zord, mégis különleges és lírai világára. (A mű időbeli elhelyezését is ezek a bejegyzések segítik: 2019 tavaszán járunk.) A regény időbeli heterogenitásában kevés helyen érzékelhető,

hogy halad előre a reális idő: ezek egyike a lineáris rendet képviselő napló (a másik pedig a nagymama temetésének közeledte). Ezek a szakaszok sokszor tragikus és borús hangulatuk ellenére is megnyugvást hoznak, eltávolítanak a főhős zavaros lelki világától. Pedig mindkét színen „kutatás”, egyre mélyebbre hatolás történik: a tajgán éppúgy, mint az emlékek között, az én összetett és szövevényes világában. Míg a kutató férfi legközelebbi nyelvrokonaink életét igyekszik egyre inkább megismerni és megérteni, addig a főhős saját családjának zárt világából villant fel képeket. Még édesanyja is, akivel a legmélyebb sorsközösséget is megélték, távolinak, kiismerhetetlennek tűnik. Ennél is megrázóbb, ahogyan az apa a regény egészét belengő, mintegy bilincsbbe tartó árnya időnként közelebb jön. „Ismerem az apját, mondja a sírköves, de én ugyanezt nem mondhatom el magamról”. (160)

A narrátor szinte kényszeríti magát az apjával való szembesülésre, mielőtt a valódi találkozás megtörténne: régi naptárait, feljegyzéseit, magányos éveinek

megrázó hagyatékát olvasgatja. Ezek által a tömör, megrázó megjegyzések által egy harmadik hang is bekúszik a regény szövegei közé: egy zavaros, megközelíthetetlennek vélt, mégis megkerülhetetlen lélek szikár, gyakran durva, kendőzetlen megnyilvánulásai.

Az apa foglalkozása, a vágóhíd, az állatok legyilkolásának más-más perspektívából ismétlődő eseménysora, egy szarvas visszatérő alakja az álom és ébrenlét peremén akaratlanul is megmozgatja az elmúlt évek egyik kiemelkedő magyar filmművészeti alkotásával, a *Testről és lélekről* című filmmel vonható párhuzamot. Az állatban, az utána való vágyakozásban, talán a vele való azonosulás érzetében a lélek szabadságvágya ölt testet: „Csend van. Mély csend. Félek a sötétől és a csendtől, mégis vágyakozom utána. Szeretnék megszökni, és csak menni előre a sötétben, át az árkokon, túl a lapuleveles tisztásokon, túl az utolsó tanyán, megszökni az ismeretlenbe”. (59) A szarvas képe valószínűleg sokkal összetettebb, mint egy egyszerűen megfeleltethető jelkép. „Szellem vagyok

az embereknek, mint ahogyan nekem is szellem a szarvas vagy az apám. Áttetsző, megfoghatatlan, tűnékeny”. (132) Ezen a ponton összeér a hanti hitvilág és a mélylélektan rétegeit mozgó szöveg: „a hantik szerint a szarvas lelke olyan, mint az emberé. [...] A hantik úgy hiszik, a szarvas az állatok ura, és kapcsolatban áll az égiekkel. Félnék az embertől, de az a szarvas rám várt a kunyhó mögött. Mintha egyenesen odahívott volna.” (38) Nem rajzolódik ki egyértelműen, mit jelenthet az álom, ki vagy mi a szarvas alakja, de a regény épp ezekkel a feltárhatatlan kérdésekkel, jelképekkel marad hiteles és önazonos.

Mi a múlt, és mi a jelen? A regény végére ennek kérdése talán tárgytalanná is válik. Maga a narrátor oszlatja el ennek feszültségét: „Gyűlölöm a nosztalgizációt, de most a múlt lett a jelen, a halál eltörli a jövő időt, csak telnek a napok, egyedül.” (47) A sodró lendületű mű az időbeli jelöletlenségek ellenére, vagy inkább épp azokkal együtt egy alapvető em-

beri tapasztalatot ragad meg: az én integritását, melyben az idősíkok gyakran meghökkentően másodlagosak. A jelenkor felnőtt nőjének tudatában ott van és ott is marad a kiszolgáltatott csecsemő, az otthonról anyjával együtt elmenekülő gyermek, a testvérként szeretett barátnőt elvesztő fiatal. Amilyen természetességgel követik egymást ezek az epizódok a regény szövegében, éppolyan való a tapasztalat: ezek mind az én világához tartoznak, minden pillanatban. Az olvadás pedig, ahogy a tajgán a holttestet, a lélekben is bármikor a felszínre hozhat bármit, legyen az kedves vagy éppen rettenetes.

Kiss Tibor Noé regénye lüktető, szorító feszültséget teremt olvasójában, melyet az utolsó oldalig fenntart, legfeljebb átmenetileg könnyít rajta. Nincs happy end, az olvasó mégis fellélegzik, szeretné elhittetni magával, hogy a temetés végén, egyúttal a regény végén mégis feloldódik valami. A főhőssel együtt bennünk is szertefoszlik egy látomás.

Pór-Szabady Ágnes

Még mindig hallom Amerika dalát

Vecsei Márton, A menjek országa, Szépirodalmi Figyelő Alapítvány,
2025

„A földön út vonul, és az út hossza
az álma mindenkinek.”

(Jack Kerouac: Úton)

Hol is kereshetnénk máshol a valódi Amerikát napjainkban, ha nem beat-elődeink nyomdokai-ban járva, nyári táborok konyháján, Greyhound buszok hátsó ülésén? A whiskyspoharak aljára nézve, pókerasztalok repedéseiben és számozott utcák sarkaiban hamisan megszólaló blues dallamokban? Vecsei Márton *A menjek országa* című kötetében arra tesz kísérletet, hogy olvasói is meghallhassák a Walt Whitman által megénekelte *Amerika dalát*, megértsék Allen Ginsberg *Üvöltését*, és a könyv lapjainak olvasásával ők is *Úton* lehessenek egy darabon Jack Kerouackal.

A huszonöt pszeudobeat novellát felsorakoztató kötet Vecsei Márton egynyári kalandjait regéli el személyes, valóra vált amerikai álmában. A történet kezdő állomá-

sa egy Bostonhoz közeli gyermek-tábor, ahol a főhős hetedmagával dolgozik a konyhán. Főz, mosogat, kártyázik, filozofál újdonsült nemzetközi barátaival: mexikói, cseh, maláj és szlovák társaival. Mind-eközben megismerteti az olvasót a város szociokulturális környezetével, bemutatja a helyi olcsó kocsmákat, a város rezidens csavargóit, ikonikussá téve és szimbólummá emelve őket. Miután letelik az elbeszélő tábori szolgálatának ideje, spórolt pénzéből útnak indul, hogy meghódítsa a Nyugatot, bejárja a Boston – New York – Chicago – New Orleans – New York útvonalat, és közben fellelje vélt és valós, zenei és irodalmi tengerentúli gyökereit. A kötet felnövéstörténetet mutat be, textuális road movie-ként végigkalauzol Amerikán, és beszámol annak 2015-ös állapotáról. Pezsgő nyelvi játékaival és leleményeivel, intertextusaival, különböző korszakokra és művészeti ágakra reflektálva fenn-

tartja és egyre fokozza olvasója figyelmét. A cselekmény hol filozófiai mélységeket megütő, hol könnyedebb elmélkedésekkel ismerteti elbeszélője gondolatfolyamait és úti élményeinek hatását személyiségfejlődésére.

„Összepakoltam huszonhárom kilót, és a bőröndömmel együtt a lehetőségeket is mérlegeltem. Azt, hogy mire lesz időm, hogy hová lesz időm, hogy itt-ott mennyi időm lesz.” (173) Ezek a sorok állhatnának akár az első fejezetben is, ha a szerző nem döntött volna úgy, hogy fittyet hány a koherens és lineáris történetvezetésre, és története különböző idő- és térbeli pillanatait szinte teljesen esetleges sorrendben, összekeverve helyezi el a kötetben. Alig fordul elő, hogy két, időben logikusan egymás után következő fejezet kronologikus sorrendben szerepeljen. A kötet történetvezetése mind térben, mind időben folyamatosan ugrál. Az elbeszélő többször utal erre a szerkesztési módra, hol explicit, hol implicit módon, metaolvasatot teremtve így, illetve alátámasztja a szerkesztés tudatosságát, felfedi a mögötte meghúzódó szerzői in-

tenciót, és viccet űz belőle. „Tényleg ennyire szereted az epizodikus történeteket? Igen! Akkor itt van hatszáz tányér, mosd el őket! Mindegy, milyen sorrendben!” – jelenti ki például Scott, a tábori szakács.

„Egy darabig játszottam azzal, hogy azzal az oldal számmal folytatom az olvasást, ami a reboarding pass száma. És bebizonyosodott: a fejezetek sorrendje teljesen mindegy.”

(34) Így reflektál az elbeszélő példaképe és elődje, Jack Kerouac Úton című könyvének olvasására – párhuzamba állítja saját szövegével.

A töredékes, mozaikszerű szerkesztési mód nem áll rosszul a regénynek, hiszen az egymás után felsorakoztatott novellák önálló, autonóm egységként és úti történetként is értelmezhetőek, és önállóan megállják a helyüket. A töredékek a könyv végére hiányérzet nélkül, teljességet alkotva összeállnak, kirajzolják az

utazás egészének térképét. A szilánkokból építkező elbeszélői mód hasonlóképpen működik, mint ahogyan egy utazás emlékmorzsái fel-felvillannak emlékezetünkben, a maguk teljes esetlegességében, fittyet hányva a logika szabályaira. Így játszódhattott le a visszapillantás az elbeszélő Vecsei Márton elméjében is hazatérése után.

A novellák szerkezete szövegfolyamszerű, egy-egy történet, gondolatmenet sokszor követnek tág asszociációs kitérések, exkurzusok. Vecsei ezzel a beatirodalomra is jellemző automatikus írás hatását éri el, amellyel korábban sokat foglalkoztak már különböző diszciplínákban, a pszichoanalízis kontextusában.

Vecsei szövegszerkesztése méltó módon követi a beatirodalom intellektuális dimenzióit, elődeihez hasonlóan elmés szójátékokkal, parafrázisokkal és kulturális utalásokkal alkotja meg történetei gerincét. A kötet egyik legnagyobb érdeme az a játékoság, amivel a nyelvet használja, a szövegben megjelenő intertextusok és szójátékok véget nem érő hada. A „felesem tréfa” kifejezést a

fele sem tréfa frázisra rájátszva használja olcsó, rossz minőségű röviditala leírására. A „fákjús menet” a fáklyás menet szószerkezetet idézi fel.

Magyar közmondások és szólások is gyakran megjelennek valamilyen összekevert formában a szövegben. Például: „Hogy New Orleansban jobb a borsót festeni és az ördögöt hányni a falra!” (149) Filmes, közéleti és az amerikai történelemre való utalások is gazdagítják a szövegkorpuszt, például a „szenvedő briganti” nevet viselő ital.

A mű többször utal a beat-elődök hagyatékára, szövegeikre és az emléküket körülölelő kultuszra. „Körbenéztem a bárban és megláttam Amerikát. Igaza volt Kerouacnak.” „Végül is tőle tanultam meg, hogy Whitman Amerikáját nem érdemes máskor keresni, csakis holnap.” (78)

A történet egyes szám első személyű elbeszélőjének neve azonos a kötet szerzőjének nevével: mindkettőjük Vecsei Márton. Már ezen információ alapján is jogosan merülhet fel az olvasóban a kérdés: mennyiben van dolga önéletrajzi ihletésű művel, és meny-

nyiben fikcióval. Melyek a valós eseményeken és valós információkon alapuló szálak és személyek a történetben, melyek csupán az írói képzelet szüleményei? Elképzelhető, hogy autofikcióval van dolgunk? A kortárs magyar irodalmi mezőben egyre divatosabbá váló műfaji megjelölés és kategória a kötetborítón is helyet kap, irányítva ezzel a befogadói elvárásokat és magatartást.

Az autofikció műfaja az önéletírás és a fikció határmezsgyéjén mozog, erős személyességet feltételez. Célja, hogy sorai közül nehezen lehessen kihámozni, melyek a valós és melyek a kitalált elemei; a folyamatos feszültség és a kételyek generálása és azok fenntartása az olvasóban. Ezekkel az írói eszközökkel Vecsei érdeklődően játszik, hiszen az őrült amerikai kalandok és mesék – abszurd és szürreális voltak miatt – táptalajt adnak annak, hogy ne higgyünk el belőlük egy szót sem. És annak is, hogy majdnem az összes momentumukat megtörténtnek tekintsük, hiszen hol és hogyan másképpen jöhetnének létre a hétköznapi csodák, ha nem piszkos buszpályaudvarok cso-

magmegőrzőiben vagy éppen a Csendes-óceán partjának homokjában lépkedve. Messziről jött ember azt mond, amit akar – szól a mondás, amelyet az USA-ban zajlott kalandokra is vonatkoztathatunk. Fontos megjegyezni, hogy *A menjek országában* ez az igazságkeresés valamelyest tét nélküli, hiszen tulajdonképpen nem sokban árnyalja a könyv által prezentált valóságképet, annak igazságát, hogy milyen mértékben dokumentarista elbeszéléstűk a novellák, mennyiben játszódnak az események a valóságban, és mennyiben csak megalkotójuk fejében. A kaland nyelve a nyelv kalandjára cserélődik, a nyelv megszokott ábrázoló szerepe helyett teremtő szerepbe kerül. A műben megjelenő önmítoszképzés szintén gyakran megjelenő eszköz az autofikciós irodalomban.

A *Neonbarokk* című fejezetben az elbeszélő egy New Orleans-i éjszakán egy buszon összeismerkedik egy zenésztársasággal, akikkel közösen esnek transzba és teljes tébolyultságba, pszichedelikus rockot játszva és hallgatva, a muzsikások által kikevert különböző gombákat és koka-

cserjét tartalmazó teakeverék hatására. A szerfogyasztás következtében az elbeszélő valóságérzékelése és a valósághoz való viszonya változik, érzékelése csorbul – így nehéz megítélni a leírtak igazságtartalmát.

Nem a szerhasználat az egyetlen beatirodalomra jellemző motívum a kötetben. Az utazás mint önkeresés, a szabadságvágy és a lázadás megélése, a jazz és a blues és a társadalom peremén lévő figurák szerepeltetése Amerika 1940-es és '60-as évekbeli beatirodalmának jellemzői. Az Útonnal kapcsolatban fogalmazódott meg, hogy „igazi kalandok nélküli pikareszk regény” – ez *A menjek országára* is igaz.

A nagy amerikai beatszerzők nem csak saját kontinensükön gyakoroltak erőteljes hatást a fiatalokra: az európai nonkonformista ifjúság szemében ők nem csupán költők és írók, hanem az új megváltást hozó, lázadó öntudat propagandistái is voltak – ez az értelmezés azóta sem változott. Az 1960-as és '70-es évek magyar neoavantgárdja sok, az amerikai beathez hasonló szöveget produkált, gondolhatunk itt

például Eörsi István, Juhász Ferenc vagy Orbán Ottó műveire.

Felmerül a kérdés, hogy Vecsei Márton könyve miért inkább a pszeudobeat, mintsem a beatirodalom kategóriájába tartozik. Az elmúlt majd' nyolcan évben sokat változott a világ, magától értetődő, hogy mást jelent lázadni a rendszer és a társadalmi normák ellen ma, 2025-ben, mint Kerouacnak 1957-ben. Mások a társadalmi normák is, a nonkonformizmus okozója már nem a technokrácia hajszája és a protestálás a vietnámi háború ellen. Bár a körülmények megváltoztak, a világ problémái nem oldódtak meg, a fiatalok dühe és a bennük lévő szorongás nem enyhült, sőt. Az is tény, hogy a szexuális forradalom és a globalizáció kora után már nehéz bármi olyan társadalmi norma ellen lázadni, amely ellen a múlt században még őszintén lehetett, hiszen sok, akkor még tabuként kezelt téma vált elfogadottá azóta.

Busszal körbeutazni Amerikát és egy nyári konyhán dolgozni, bármennyire kalandos is, már nem rebellis gesztus, akkor sem, ha a múlt század eszméinek romantikáját idézi. Ezzel az elbeszé-

lő is tisztában van, ezért kezeli könnyed játékossággal útinaplója megírását, ami nem akar több lenni, mint ami: főhajtás a beat irodalmi, zenei és emberi példaképeinek szellemi hagyatéka előtt. Mindemellett rendkívül szórakoztató és izgalmas, könnyed olvasmány, amelyből képet kaphatunk a 2010-es évek Amerikájának magával ragadó, mással össze nem téveszthető hangulatáról, és közelebből is megismerhetjük egy-egy város lelkületét. A beatkultúrában helyet foglaló üdvözlési vágy valószínűleg történelmi kortól és időtől függetlenül mindig ott lesz az emberiségben.

A pikaeszkz novellafűzér arról is sokat mond, hogy az általunk megélt élmények mennyire elbeszélhetetlenek csupán a nyelv eszközeivel. Ez sok problémakörről, az élet sok területéről elmondható, azonban az úti élmények átadhatatlanságának nehézségével szinte mindenki könnyen és gyakran szembesülhet, miután hazatér egy másik országnak az övétől eltérő kultúrájából. Hiszen az ott minket körülvevő hangulatot, az ott megismert ízeket, szagokat és embereket és a hozzájuk fűződő

érzéseinket csöppet sem könnyű szavakba önteni. Gyakran előfordul, hogy ilyenkor inkább a redukció eszközeivel élünk: nem is mesélünk semmit. „Mikor New Yorkban meséltem róla, én is megpróbáltam lerövidíteni a várost. Egy anekdotára, egy mondatra, néhány szóra” (89) – nyilvánul meg ezzel kapcsolatban az elbeszélő.

A fragmentált történetvezetés által a különböző városok mint különböző fénycsókák villantják fel személyiségüket, attribútumaikat, az elbeszélő által perszónifikációjuknak lehetünk tanúi. A köztudatban róluk kialakult sztereotípiákra felfűzve különböző aforizmákat ismerhetünk meg velük kapcsolatban, ezekkel elmésen játszik a szerző. Például: „Las Vegasban mindenkit a pénzéd érdekel, New Orleansban mindenkit a személyed.” (89) Vagy: „Alabamában a »Csodán osztozunk« Georgiában csak »Georgia járhat a fejedben«, Észak-Karolinában »Jobb, mint máshol«, Delawareben »Jó elsőnek lenni«, New York meg maga a »Birodalmi állam«.” (25) Az emlegetett New Orleans válik az elbeszélő szívének legkedvesebb városává. Ennek oka

valószínűleg a város kultúrtörténeti háttere, kellemes léptékű, maga báját birtokló lecsúsztottsága és a levegőjében ott motoszkáló kalandvágy lehet.

A karakterek ábrázolása nem mélylélektani, egy-egy benyomást kapunk a felvonultatott szereplőkről, személyiségük vagy valamely tulajdonságuk egy-egy aspektusáról, ez leképezi azt, amennyit a valóságban is láthatunk a körülöttünk megforduló emberekből egy úti kaland során. Valódi hősök helyett leginkább antihősöket, csavargókat, lézenegőket, kalandorokat, konyhásokat, lecsúsztott bitangokat ismerhetünk meg az út során.

A szövegkorpuszt és az olvasási élményt az alkotó egy zenei albummal gazdagította, amely tizenegy angol nyelvű bluesszámból áll. „Ugyanaz a történet, ugyanaz az út, csak a zene nyelvén” – állítja a szerző a kötet számára létrehozott honlapon. A zene valóban szervesen kapcsolódik a szövegekhez, amelyek szintén a nyári amerikai tartózkodás kalandjait mesélik el az úton szerzett élmények asszociációihoz és hangulatahoz kapcsolódva. A dalok hoz-

zásegítenek ahhoz, hogy Vecsei Márton megteremtse *A menjek országa* univerzumát, és a lehető legérzékletesebb módon adja át azokat az érzéseket és megfigyeléseket, amelyek amerikai csellen-gése során keletkeztek benne. A zenék szervesen kapcsolódnak egy-egy fejezethez, szövegrészhez. A *Me, Jack & a Coke* című dal például azt a kalandot meséli el kicsit más perspektívából, amikor az elbeszélő elzarándokol Jack Kerouac sírjához az Edson temetőbe, amely történet a *Hús deka* párizsi című fejezetben szintén megelevenedik. Az okostelefont használó olvasónak egyszerű dolga van, hiszen nem kell mást tennie, mint beolvasni a jelzett fejezetek elejéről a Greyhound buszjegyekbe rejtett QR-kódokat, és már élvezheti is a muzikális élményt a szövegek olvasása előtt/közben. A fejezetekben és természetesen a beat-elődök szövegeiben is visszatérő motívum a blues, az utcazenészek és a kocsmai zenekarok, művészek szerepeltetése – így ebben a kontextusban is értelmet nyer Vecsei stílszerű gesztusa, a zenei album. Korábban is láttunk már rá példát, hogy

a szerző beemel egy másik médiumot, tágítva szövege értelmezési kereteit és rétegezve annak jelentéstartamát. Jelenkorunk olvasójának kitolt ingerküszöbe és az intermedialitás térnyerése implikálja, sőt igényli a több médiumra kiterjesztett kreatív szerzői megoldásokat. Példa lehet erre Lanczkor Gábor *Vissza Londonba* című kötete, amelynek képanyaga, „műtárgyjegyzéke” listázva tekinthető meg a szerző erre a célra létrehozott honlapján. Nick Cave 2009-es *The Death of Bunny Munro* című regényéhez szintén megjelent egy ambient zenei hangoskönyvalbum.

Bár a kötetben szereplő Greggtől megtanulhattuk, hogy „Szep-temberre mindenki hazatér”, úgy hiszem, Vecsei Márton műve gondoskodik róla, hogy a Nyugat egész évben velünk lehessen, s mi is a Nyugatéi lehessünk pár oldal, fejezet erejéig. A könyv történeteinek keresztül bármikor megszállhatunk az India hotelben, betérhetünk egy italért a Pöttyös Macskába, fennhagyhatjuk a bőrkabátunkat a Greyhound buszok ülésén, játszhatunk egy „hopp-kutya” játékot, és főzhetünk egy gumbót, miután ott hagytunk egy cigarettát tiszteletünk jeléül Kerouac sírján.

Medvigy Édua Kata

Mézes Tünde
Az *On the first page* tárlat enteriőrje a *Micropædiával*
ISBN, Budapest, 2020

E számunk szerzői

Bödecs László (1988) költő, kritikus, legutóbbi kötete: Kánaánhoz közelebb (Napkút, 2022), Szombathely–Budapest • **Filotás Karina** (1997) költő, olvasószerkesztő, Budaörs • **Heinczinger Bence János** (2003) író, költő, színész (TÁP színház), Budapest • **Kiss Lóránt** (1998) költő, közgazdász, kritikus, Budapest–Szeged–Mórahalom • **Kőhegyi András** (2003) egyetemi hallgató (ELTE BTK), Budapest • **Medvigy Édua Kata** (2002) egyetemi hallgató (ELTE BTK, PPKE BTK), Budapest • **Mézes Tünde** (1992) képzőművész, tanársegéd (EKKE Képzőművészeti Intézet), Budapest • **Nádasdy Ádám** (1947) költő, műfordító, nyelvész, legutóbbi kötete: Billeg a csónak – Versek 2019–2023 (Magvető, 2024), Budapest • **Péntek Gábor** (1967) állatorvos, vezető/üzleti tanácsadó, coach, Zsámbék • **Pór-Szabady Ágnes** (1998) kritikus, örökségvédő, Balatonboglár • **Szabó Gergely** (1991) színész-drámatanár, költő, legutóbbi kötete: Közös vizeink (Napkút, 2022), Győr • **Szabó Márton István** (1993) költő, filmrendező, színházi tervező, legutóbbi kötete: Betonszféra (Scolar, 2022), Budapest • **Szedér Réka** (1996) költő, író, műfordító, legutóbbi kötete: Már ott kéne lennem (Tipp Cult, 2024), Hausleiten, Ausztria • **Veress Dániel** (1988) szerkesztő (Apokrif), Debrecen–Budapest

ISSN 2060-3207

25003

9 772060 320701

Ára: 900 Ft